

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876.

Första Kammaren.

N:o 2.

Torsdagen den 20 Januari 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Herr de Maré: Jag får värdsamt föreslå, att det tal, hvarmed Herr Grefven och Talmannen å rikssalen till Hans Maj:t Konungen framförde uttrycken af Kammarens undersåtliga vördnad måtte uppläsas, för att i Kammarens protokoll intagas.

Sedan Kammaren uppa gjord proposition härtill lemnat bifall, upp-läste Herr Grefven och Talmannen det ifrågavarande talet, hvilket lydte sålunda:

Stormäktigste, Allernädigste Konung! Då Riksdagen nu åter står församlad omkring Eders Kongl. Maj:ts tron, är det för Första Kam-maren en dyrbar pligt att inför Eders Kongl. Maj:t frambara en upp-riktig försäkran om den vördnadsfulla tillgifvenhet och orubbliga för-troende, hvarmed Svea folk ser upp till Konung och Konungahus.

Den tid, som förflutit, sedan Riksdagen senast var församlad, har icke i vårt land företett några djupt ingripande händelser. Utan be-betydelse har den dock icke varit. Så hafva under densamma val försiggått till hela Andra Kammaren och till en stor del af den Första. Det allvarliga lugn, hvarunder dessa viktiga förrättningar utförts, är på samma gång en yttring af den inom samhället rådande stämning, som det kraftigt bidrager att stöda och befordra statsinstitutionernas säkra bestånd och sunda utveckling.

Den krigiska anda, som från fordom tima lifvade Nordbon, lever ännu kvar med oförminskad styrka; den har endast ombytt föremål. Den vill kraftigt värna sitt land mot hvarje kränkning; men den vill icke sjelfmant söka kriget. Med glädje helsar därför vårt folk utveck-lingen och stärkandet af vänskapliga förhållanden till alla sina gran-nar, och då Eders Kongl. Maj:t nyligen under personligt besök i dessa länder hjertligt välkomnades af Regenter och folk, samt Sjelf till dem talade vänskapens ord, voro dessa vår Konungs försäkningar tillika ett troget uttryck af de känslor, som uppriktigt lifva Sveriges folk.

De för jordbruket och öfriga näringar gynsamma förhållanden, hvilka under de senare åren i vårt land spridt välmåga och lifvat före-tagsamheten, hafva under det sista året varit fortfarande, äfven om detta är i sådant afseende icke varit så förmånligt, som de föregående.

En Riksdags arbeten måste naturligen alltid komma att omfatta viktiga frågor, och flera sådana af högsta betydelse vänta för närvarande sin lösning. Stunden för dessa frågors slutliga afgörande må nu vara inne eller icke; uti arbetet till deras lösning skall Första Kammarrens kraftiga biträde alltid vara försäkradt, likasom till allt som befordrar ett älskadt fosterlands sanna ära och lycka.

Under en från hjertat gående önskan om lycka och välsignelse för Eders Kongl. Maj:t och Konungahuset anhåller Första Kammarren att i Eders Maj:ts ynnest och bevägenhet städse få vara innesluten.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att Herr Frisk hade anmält, det han i anseende till sjukdom inom hans familj icke kunde infinna sig vid riksdagen förr än i slutet af denna vecka.

Grefve Wachtmeister och Grefve Sparre begärde, hvar efter annan, ordet och tillkännagafvo, att de instält sig vid riksdagen.

Föredrogs Kongl. Maj:ts sistlidne dag å rikssalen öfverlemnade nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Begärdes på bordet.

Grefve af Ugglas uppläste en motion, n:o 1, angående ändringar i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Bordlades.

Företogs val af fyra ledamöter för att jemte Talmannen tillsätta Kammarrens kansli och vaktbetjening; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Bennich	med 57 röster
» Stråle	» 57 »
» Rosensvärd	» 56 »
» Almquist	» 54 »

Kammarren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

In fidem
O. Brakel.

Fredagen den 21 Januari 1876.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts den 19 innevarande månad å rikssalen upplästa berättelse om hvad i riket och dess styrelse sig tilldragit sedan sista riksdag.

Föredrogs och hänvisades till det blifvande Stats-Utskottet Riksdagens år 1875 församlade Revisorers berättelser:

1:o) om verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1873;

2:o) angående Kongl. Kommerskollegium; och

3:o) om granskningen af Riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning.

Föredrogs och hänvisades till det blifvande Banko-Utskottet Riksdagens år 1875 församlade Revisorers berättelse angående Riksbanken.

Föredrogs och hänvisades till det blifvande Lag-Utskottet Justitieombudsmannens vid innevarande riksdag afgifna embetsberättelse.

Herr Storeckenfeldt väckte en motion, n:o 2, angående inställande af nattågen å statens jernvägar under vintern.

Hänvisades till ett Tillfälligt Utskott.

Friherre Hamilton afgaf en motion, n:o 3, om tillägg till § 9 mom. 1 i Bevillningsstadgan.

Hänvisades till det blifvande Bevillnings-Utskottet.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 22 Januari 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 6 protokollsutdrag för den 21 och protokollet för den 18 dennes.

Herr Grefven och Talmannen förmälte, att han och de ledamöter, hvilka blifvit utsedde för att tillsätta Kammarens kansli och vaktbetjening, ansett för göromålens ordentliga och skyndsamma gång nödigt, att i kansliet anställdes samma antal tjenstemän som vid föregående riksdag, eller två förste notarier, tio notarier, en förste kanslist, en registrator och sex kanslister, äfvensom funnit ett antal af åtta vaktmästare erfordras för Kammarens betjenande; och hade, under förutsättning att Kammaren godkände denna åsigt, blifvit till tjenstemän och vaktbetjente antagne de personer, som af sekreteraren nu komma att uppnämnas.

Härefter tillkännagaf undertecknad, att i kansliet blifvit anstälde sasom *Förste Notarier*: Amanuensen i Kongl. Ecklesiastikdepartementet W. Beskow och e. o. Amanuensen i Kongl. biblioteket E. W. Dahlgren; *Förste Kanslist*: Kammarherren Friherre G. Ehrenborgh; *Notarier*: vice Häradshöfdingarne A. L. von der Hagen, C. Schönmeyr, Friherre F. Lagerfelt, Grefve F. Wrangel, A. Thollander, Friherre J. Åkerhjelm, C. von Eckermann och N. Settervall, Amanuensen i Kongl. Ecklesiastikdepartementet Friherre A. Stjernstedt och e. o. Hofrättsnotarien Friherre A. Alströmer; *Registrator*: Revisorn i Kongl. Generalpoststyrelsen F. Kröningssvärd; *Kanslister*: Riddarhusfiskalen C. Lagerheim, t. f. Kanslisten i Kongl. Kommerskollegium Kammarjunkaren B. Fock, t. f. Kammar-skrifvaren i Kongl. Statskontoret A. Ström, vice Häradshöfdingarne E. Uddenberg och A. B. Strömbäck samt e. o. Hofrättsnotarien H. Ehrenborgh; äfvensom att till vaktmästare antagits J. W. Stetter, F. W. Malmberg, N. Pehrman, C. J. Sjöstedt, A. Wahlqvist, C. Kindstrand, E. Pira och E. Ehrnström.

Grefve Mörner, Axel, erhöll ordet och tillkännagaf, att han infunnit sig för att deltaga i riksdagsgöromålen.

Grefve Lewenhaupt, Claës, uppläste en motion, n:o 4, om anvisande af medel för utvidgning af tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna till ett tekniskt elementarläroverk.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

Företogs val af tio ledamöter i Konstitutions-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Björkenstam	med 111 röster
Friherre de Geer, C. E.	» 111 »
Herr Mannerskantz	» 111 »
» von Möller	» 111 »
» Odelberg	» 111 »
» von Stockenström	» 110 »
» Hallenborg	» 103 »
» von Ehrenheim	» 78 »
» Gahn	» 76 »
» von Geijer	» 75 »

Företogs val af tolf ledamöter i Stats-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Grefve Beck-Friis	med 112 röster
Herr Hederstjerna	» 112 »
» Nordenfelt, L. M.	» 112 »
Friherre Skogman	» 112 »
Grefve af Ugglas	» 112 »
» Mörner, A. E.	» 111 »
Herr Petre	» 111 »
» Montgomery Cederhielm	» 110 »
» Ekman, Carl	» 109 »
» Rosensvärd	» 78 »
Grefve Sparre	» 74 »
Herr Widén	» 73 »

Företogs val af tio ledamöter i Bevillnings-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Croneborg	med 112 röster
» Hammar	» 112 »
Friherre Hamilton, H. J.	» 112 »
Herr Nordenfeldt, O.	» 112 »
» Bennich	» 107 »
» Storckenfeldt	» 77 »
» Hamberg	» 76 »
» Cassel	» 72 »
» Hedlund	» 67 »
» Olsson, Christoffer	» 63 »

Företogs val af åtta ledamöter i Banko-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr von Braun	med 101 röster
» Ekman, J. J.	» 101 »
» Ribbing, C.	» 101 »
» Peyron	» 100 »
» Wijkander	» 100 »
» Rettig	» 97 »
» Lenning	» 73 »
» Sundin	» 73 »

Företogs val af åtta ledamöter i Lag-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Asplund	med 98 röster
» von Gegerfelt	» 98 »
Grefve Mörner, J. O.	» 98 »
» von Platen	» 98 »
Friherre Wrede	» 98 »
Herr Ribbing, S.	» 97 »
» Meyer	» 64 »
Friherre Åkerhielm	» 62 »

Företogs val af sex suppleanter i Konstitutions-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Friherre Ramel	med 71 röster
Herr Burenstam	» 65 »
» Rhodin	» 65 »
» Dahm	» 64 »
» Sjöbring	» 63 »
» Brun	» 60 »

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

Företogs val af nio suppleanter i Stats-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Svedberg	med 96 röster
» Hammarhjelm	» 95 »
» Koch, A.	» 92 »
» Reuterskiöld, C.,	» 91 »
» von Strokirch	» 74 »
Grefve Lagerberg	» 73 »
Herr Grafström	» 67 »
» Adelsköld	» 63 »
» Burman	» 60 »

Företogs val af sex suppleanter i Bevillnings-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Ljungqvist	med 81 röster
» Berg, C. O.,	» 80 »
Grefve Lewenhaupt, Claës,	» 77 »
Herr Lexow	» 71 »
» Larsson, Salomon,	» 70 »
» Wallenius	» 61 »

Företogs val af fem suppleanter i Banko-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr de Maré, A.,	med 82 röster
» af Geijerstam	» 70 »
» Wallberg	» 69 »
» Wærn, A. W.,	» 69 »
» Olsson, Anders,	» 66 »

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

Företogs val af fem suppleanter i Lag-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Grefve Horn	med 79 röster
Herr Lindgren	» 75 »
» Reuterskiöld, A.,	» 59 »
» Svanberg	» 57 »
» Schönbeck	» 39 »

Företogs val af två ledamöter för att hafva inseende öfver Riksdagens kansli; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Fröman	med 57 röster
» Holmberg	» 56 »

Företogs val af tre ledamöter för att deltaga i talmansöfverläggningarne; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Carleson	med 50 röster
» Fåhræus	» 50 »
Grefve Hamilton, H. L. H.,	» 49 »

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Grefve Lewenhaupt, Claës, till den 10 nästkommande Februari.

Justerades åtta protokollsutdrag; hvarefter Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 25 Januari 1876.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Justerades protokollet för den 19 dennes.

Herr von Geijer erhöi ordet och tillkännagaf, att han instält sig för att i riksdagsgöromålen deltaga.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Lagerstråle anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren aflemna åtskilliga Kongl. propositioner och skrivelser, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nedan nämnda nådiga

Propositioner:

- 1:o) angående ny lönestat för Statskontoret;
- 2:o) angående förändrad organisation af öfverstyrelsen för hospitalen m. m.;
- 3:o) med förslag till lag angående eganderätt till skrift;
- 4:o) med förslag till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kongl. Maj:ts Högsta Domstols afdelningar samfäldt;
- 5:o) angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;
- 6:o) om försäljning af det landshöfdingen i Gotlands län tillförene på lön anslagna Skälsjö fiske;
- 7:o) angående eftergift af kronohemmansåboen Johan Holmbom i Waikijaur ådömd skadeersättning;
- 8:o) angående förändringar i nu gällande föreskrifter angående stämpladt papper;

9:o) angående Norges anslutning till den mellan Sverige och Danmark ingångna myntkonvention;

10:o) om Westerås domkyrkokassas befriande från erläggande af ränta och amortering å ett år 1858 beviljad statslån; samt

Skrifvelser:

1:o) i anledning af åtskilliga vid sistförflutne riksdag beslutade lagförändringar;

2:o) om förordnande af en statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 af Riksdagsordningen tillkommer en ledamot af Statsrådet.

De Kongl. propositionerna och skrifvelserna blefvo härefter förordnade och lagda på bordet.

Herr Olsson, Christoffer, uppläste en motion, n:o 5, om ändring i Kongl. Maj:ts nådiga förordning och reglemente angående folkskolelärares pensionsinrättning.

Begärdes på bordet.

Herr von Strokirch afgaf en motion, n:o 6, angående tillsättande af en komité för behandling af frågan om förändrade bestämmelser rörande skyldigheten att bygga och underhålla allmänna vägar.

Hänvisades till ett Tillfälligt Utskott.

Upplästes ett af Grefve Posse, Knut, inlemnadt memorial af följande lydelse:

Till Riksdagens Första Kammare.

Härmedelst får jag vördsamligen anhålla om befrielse från utöfvande af mitt riksdagsmannakall till och med den 16 nästkommande Februari. Stockholm den 24 Januari 1876.

Knut Posse,

Riksdagsman för Kronobergs län.

Denna anhållan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. $3\frac{1}{2}$ e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 26 Januari 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 25 och protokollet för den 20 dennes.

Herrar Frisk och Brun begärde, hvar efter annan, ordet samt tillkännagafvo, att de infunnit sig för att taga del i riksdagsgöromålen.

Herr Schönbeck uppläste en motion, n:o 7, om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande de med rektorsbefattningen vid Malmö högre elementarläroverk förenade inkomster.

Begärdes på bordet.

Kongl. Maj:ts proposition om statsverket. Föredrogs Kongl. Maj:ts den 20 dennes bordlagda nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag vet väl, att det i allmänhet är föga tacknämligt eller praktiskt att taga tid och uppmärksamhet i anspråk för ordande vid remisser af Kongl. propositioner, likasom att det oftast för vederbörande Utskotts ledamöter är mindre angenämt att få läsa dylika bilagor eller omslag till sjelfva propositionen. Men det synes mig, att fall dock kunna finnas, då afgifvandet af ett sådant yttrande må anses åtminstone ursäktligt, nemligen när frågan är om att lemna upplysningar i sådana mera speciela ärenden, med hvilka en allmänare, närmare bekantskap ej kan förutsättas eller väntas; och då ett sådant fall efter min tanke här förekommer, hoppas jag, att Kammaren måtte förutgå mig en stunds uppmärksamhet. Den fråga, hvarpå jag syftar, angår omorganisationen af en särskild del af ett verk; och man torde rimligtvis icke kunna antaga, att åtminstone pluraliteten af Stats-Utskottets ledamöter kunnat sätta sig så in i en dylik specialfråga, att icke en eller annan upplysning af en person, som sjelf hör till det ifrågavarande verket och har egen och daglig erfarenhet af förhållandena inom detsamma, möjligen skulle vara af något värde. Det är vid den del af Kongl. Maj:ts proposition, som handlar om anslag till universiteten, icke i allmänhet, utan specielt hvad angår de hittills varande akademiska adjunkturerna, som jag nu ber att få göra några anmärkningar, framställa ett och annat förslag till modifikation. För min del finner jag den framställning, hvarmed den högt ärade Chefen

för Ecklesiastikdepartementet beledsagat den Kongl. propositionen i denna del, i allmänhet likaväl träffande och riktig, hvadan gar teckningen af de olägenheter, som medfölja den nämnda adjunktsinstitutionen, som, i sammanhang dermed, hans förslag till afhjelpande af dessa olägenheter genom tjänsternas omorganisation till så kallade e. o. professioner lyckligt funna. Jag sade, att jag tror hans förslag vara i allmänhet lyckligt funnet. Dock synas mig, hvad först nu nämnda tjänster angår, två olägenheter dervid hafva gått förbi hans uppmärksamhet; åtminstone finnas de icke omnämnda i motiven till hans framställning, och således icke heller några botemedel till deras afhjelpande angifna eller papekade i det förslag till de akademiska adjunktsbefattningarnes omorganisation, han afgifvit. Jag menar de olägenheter, som yppat sig dels i afseende på den ställning, som innehafvarne af dessa platser intaga vid frågor om akademisk befordran, dels äfven med anledning af och i fråga om beloppet af deras lön. Det är bekant, att i de akademiska statuterna föreskrifves, att vid förslag till lediga professorstjänster få icke några andra grunder aberopas eller afses, än ådagalagd vetenskaplig skicklighet hos de sökande och andra dermed jemförliga omständigheter; endast der de sökande äro fullt lika i hvarje sådant afseende, får äfven deras respektiva tjänsteålder tagas i beräkning. Nu äro, såsom känt är, de akademiska adjunkturerna ordinarie platser, som ofta nog innehafvas mycket lång tid, emedan för befordran tillgång vanligen icke finnes till mera än en enda tjänst i Upsala och en enda i Lund, nemligen professionerna i samma ämne. Adjunkterna äro bland annat skyldige att vikariera för professorn, när han är förhindrad att sjelf sköta sitt lärarekall. Under årens lopp kan det då lätt hända och händer vanligen, att adjunkten mangfaldiga gånger får fullgöra dylika vikariat, med sin klena adjunktslön; ty med denna får han äfven vid sådana fall efter regeln fortfarande nöja sig. Så blir professionen ledig; och helt naturligt framställer sig då såväl för andra, som i synnerhet för sökanden sjelf den frågan: har jag varit duglig att under aratal vikariera för professorn och sköta hans tjänst, männe jag då icke äfven kan anses duglig att erhålla den dermed förenade titeln och lönen? Samma fråga gör sig naturligtvis äfven fakulteten och konsistorium i afseende på sådan sökande, och hvilket svaret derpå blir, torde väl synas herrarne temligen enkelt. Nu händer emellertid, att någon yngre sökande anmäler sig, som tilläfsventyrs visar sig ega ännu större förmåga och skicklighet i vetenskapen, än den, visserligen mycket bepröfvade och oförvitlige, adjunkten. Hvad skall man vid ett sådant tillfälle göra? Följa statuterna? Ja! då sätter man den unge framför den som under lang tid omsorgsfullt och oklanderligt skött tjänsten, och denne, som hittills såsom vikarie utan särdeles ersättning upprätthållit göromålen, får nu finna sig vid att blifva utesluten, da det blir fråga om att sköta samma göromål såsom professor med tillräcklig lön. Men dessa förhållanden, som återkomma och fordra afseende vid de flesta professorsutnämningar, äro dock i hög grad ömtåliga, och oaktadt statuternas nyssberörda föreskrift, kan jag tryggt påsta, att adjunkten skall vara alldeles markerad och snart sagdt offentligen dokumenterad oduglig, för att han icke af nämnda skäl dock skall i förslaget gå framför sina medsökande. Någon egentlig lagöfver-

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

trädelse sker ej heller härigenom; ty bland vetenskapligen ådagalagda meriter räknas äfven, och med rätta, förut ådagalagd lärareverksamhet. Nekas kan emellertid icke, att man dock på detta sätt lemnar statuternas andemening ur sigte: det blir *lång* lärareverksamhet, som här blir det egentligen afgörande, under det, enligt statuterna, det väl icke är längden, utan graden af vetenskapliga prof, som skulle vara det bestämmande. Resultatet af det hela blir emellertid på detta sätt, att universitetet väl lemnar ett erkännande åt den länge i dess tjänst bepröfvade och duglig befunne akademiske läraren och får professionen besatt med en mognad vetenskapsman — ja ofta en *så* mognad, att han redan vid tillträdet till professionen står på gränsen af gubbåldern; — men med detsamma ock, att det möjligen från sig utestänger en ännu större, gryyende förmåga och friskare krafter. Der ej undantagsvis ett motsatt förfarande eger rum, låt vara då med sträng rättvisa, och till universitetets fördel, men en rättvisa, *så* sträng, att den har stort tycke af uppenbar obillighet mot den förbigångne; en fördel, som lätt kan blifva en nackdel ock, i det den afskräcker från att troget egna tid och krafter åt universitetet.

Jag skall bedja att få framdraga ett exempel för att åskådliggöra, huru dessa förhållanden, som Kammaren möjligen finner obetydliga, kunna gestalta sig. Då professionen i matematik sista gången var ledig i Lund, fans bland andra sökande en adjunkt vid universitetet, som i tio år, innan den förre professorn tog afsked, hade skött professionen och varit målsman för de matematiska studierna vid universitetet; professorn var nemligen gammal och hade tjänstledighet. Då denne adjunkt mottog vikariatet, voro de matematiska studierna fullständigt *en bas*; då professionen blef ledig till ansökning, stodo de deremot i flor, hvilket efter min tanke ju bevisar, att han icke hade skött sitt vikariat dåligt, utan tvärtom på ett förtjenstfullt och godt sätt. Emellertid anmälde sig bland de sökande äfven en dåvarande lektor i matematik, som vid universitet ej på annat sätt varit verksam, än att han förut under ett eller ett halft år varit docent i Upsala. Han speciminerade för professionen; och då det blef tvist och klagomål anfördes hos Kongl. Maj:t öfver det upprättade förslaget, hänköts frågan om de utgifna skrifternas relativa värde till sakkunnige personer, hvilka förklarade, att lektorns specimen var uttryck af en större vetenskaplig förmåga än adjunktens. På grund deraf fick lektorn professionen; och jag säger för min del ingenting om sjelfva saken; men den reflexionen kan man dock icke undgå att med full rättvisa göra, att, sedan den nämnde adjunkten under tio år skött professionen såsom vikarie på ett berömvärdt sätt, var det hårdt för honom att vid något öfver 50 års ålder icke få titeln och lönen, utan nödgas träda tillbaka för den mycket yngre medtäflaren.

I den nu af Ecklesiastikministern gjorda framställningen är det föreslaget, att adjunkturerna skola förvandlas till hvad han kallar e. o. professioner. Orden *extra ordinarie* betyda här likväl icke, att tjänsterna skulle vara extra ordinarie befattningar, utan innebära endast, att innehafvaren skulle hafva en mindre lön än de ordinarie professorerne. Dessa sistnämnda skulle få 6,000 kronor, i öfverensstämmelse med det beslut, som fattades genom sistlidne Riksdags välvilja och

generositet mot universiteten. De s. k. extra ordinarie deremot skulle få 4,000 eller 4,500 kronor jemte frihet från att ordinarie deltaga i examinerandet; deremot skulle de hafva skyldighet att hålla ordinarie föreläsningar och till lika stort antal som de andra professorerna. Under sådant förhållande, då tjensten visserligen är ordinarie, men lönen är mindre, nemligen en hel fjerdedel eller tredjedel mindre, än de ordinaries, så är det själfklart, att, då en s. k. ordinarie profession blir ledig, skall den extra ordinarie professorn i lika eller närbeslägtadt ämne framställa sig såsom sökande till densamma. Der inträder således fullt ut samma förhållande, som nu i afseende på adjunkten, af presumption, att e. o. professorn framför hvarje annan medsökande skall erhålla platsen, och detta så mycket mera, som han nu icke är endast en adjunkt, som dock står i ett visst subordinationsförhållande till professorn, utan själf i afseende å tjenstgöring är professor lika väl som den andre, och man således skulle kunna säga, att det egentligen icke är en helt och hållet ny tjänst han söker, utan endast transport från en tjänst till en annan af samma beskaffenhet, men med bättre lön. Det blir således aldeles samma förhållande som nu, eller att en så stark presumption finnes för den ene sökande, mot de andre, att, der icke den förre visat sig aldeles positivt oduglig, kan man taga för gifvet att han föreslås till platsen; och deraf uppstå naturligtvis samma olägenheter, som jag nyss i korthet berörde.

Den andra anmärkningen, som jag ansett mig böra framställa i förevarande ämne, gäller själfva det lönebelopp, som de extra ordinarie professorerna skulle erhålla. Universiteten hafva mera än en gång, genom kanslern, hos Kongl. Maj:t gjort framställning om tillökning i professorernes löner; och då en enskild motionär väckte förslag i samma ämne inför sistlidne Riksdag, ansågs hans motion värd sådan uppmärksamhet, att Stats-Utskottet tillstyrkte och Riksdagen beslöt, att den föreslagna summan, 6,000 kronor åt hvarje professor skulle beviljas, åtminstone på extra stat, för år 1876. De skäl, som anförts af universiteten för en sådan löneförhöjning, hvilka skäl äfven upptogos af nyssnämnde motionär, äro tvänne. Det ena, att en lön af 4,500 kronor under nuvarande prisförhållanden icke är tillräcklig för en person med något större familj att, äfven med tarfliga pretentioner, föra ett sorgfritt lif; och jag kan försäkra, att detta påstående är fullt sant, åtminstone hvad angår Upsala och dervarande förhållanden. Det andra skälet har gått derpå ut, att, om man icke höjde lönen öfver 4,500 kronor, skulle man icke vid professorsplatsernas bortgifvande erhålla de skickligaste och ntmärktaste till sökande; ty dessa kunde utan svårighet på annat sätt förvärfva sig större inkomster, än dessa, med mindre ansträngande tjenstgöring. Sådant kan på siffran bevisas; och jag skall i detta afseende blott nämna ett enda exempel. 4,500 kronor är inom erkestiftet det ungefärliga belopp, hvartill inkomsterna af ett sämre andra klassens och ett bättre tredje klassens pastorat uppgå; men den, som är kvalificerad att blifva teologie professor, han behöfver icke, om han hellre vill blifva prest, stanna vid, äfven ett bättre, andra klassens pastorat, utan han söker utan tvifvel och får ett första klassens. Det skulle således för en sådan person vara ren förlust att stanna kvar vid universitetet. Dessa skäl synas mig vara temligen

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

talande, och jag ber att få tillämpa dem på det förevarande ämnet. På samma gång Kongl. Maj:t här föreslar, att de gamla professionerna skola aflönas med 6,000 kronor, ity att en lön af 4,500 har de två nämnda felen, att den dels icke tillförsäkrar sin innehafvare en tillräcklig tarflig bergning, dels icke är i stand att locka de mest framstående personer sasom sökande till de akademiska platserna; på samma gång föreslås nu, icke desto mindre, inrättandet af en mängd nya professioner, som icke skola hafva så stor lön som de öfriga, utan dels 4,500 kronor, hvilket är den otillräckliga siffran, dels 4,000, hvilket är mindre än den otillräckliga siffran. Sant är, att de skola slippa att examinera sasom ett ordinarie äliggande och således få något mindre att göra. Men är en lön otillräcklig för en något så när sorgfri existens, så hjälper det föga, om der är litet mera eller mindre att göra; en duglig karl tager hellre en tjänst med mycket att göra och en dugtig lön än en tjänst med mindre att göra och otillräcklig lön.

Af de båda anmärkingar, jag nu tagit mig friheten framställa, nemligen dels i afseende a de äfven med den föreslagna nya organisationen af adjunkturerna eller i stället för dessa alltjemt qvarstående olägenheterna vid professorstjänsternas tillsättande, dels otillräckligheten af den för de e. o. professorerna föreslagna lönen, skulle jag för min del vilja sasom slutsats uttrycka den önskan, till det afseende den kan förtjena, sasom en modifikation af den Kongl. propositionens innehåll, att antingen, om man vill låta de e. o. professorerna börja med den lägre lönen a 4,000 eller 4,500 kronor, detta då måtte ske under samma vilkor som vid elementarläroverken och många andra verk, eller att innehafvaren af en lägre lön må i sin tur flytta upp till en högre lönegrad, så att det lägre lönebeloppet icke må blifva ett streck, hvaröfver han icke kan komma utan ny ansökan till ny tjänst, dock så, att vid *detta* alternativ billigheten dock torde fordra, att den högsta lönegraden sattes till mera än 6,000 kronor, på det den, som börjat med hvad man medgifvit vara för litet eller 4,000 kronor, må sluta med något mera än hvad man ansett sasom lagom, exempelvis 7,000 kronor. Detta vore det ena möjliga alternativet. Det andra, önskningsvis framställda, är det, *att man icke måtte i den nya staten upptaga några professorsplatser, de må nu kallas ordinarie eller extra ordinarie, hvilka icke vore försedda med 6,000 kronor i aflöning*, låt vara att de nya professionernas antal derigenom skulle blifva något mindre, än hvad eljest blifvit fallet. Med hvilketdera alternativet som helst, sasom modifierande bifallet till den ärade Ecklesiastikministerns förslag om omorganisation af de akademiska adjunkturerna, vore båda de nu af mig framställda, nämnda förslag ännu vidlådande, brister häfda.

I sammanhang med fragan om adjunkturernas förändring står naturligtvis frågan om docenternas ställning vid universiteten, och detta är det *andra* föremål i den högtärade Ecklesiastikministerns förslag, vid hvilket jag önskar göra en anmärkning, anhåller att få framställa ett förslag till modifieradt bifall. Uti sitt i detta hänseende framställda förslag synes mig Ecklesiastikministern jemväl i det hela hafva träffat det rätta. Men äfven här har jag, sasom sagdt, en anmärkning att göra, som jag ber att få hemställa till hans och Kammarens begrundande. Han har föreslagit, att, då adjunkterna sasom vikariat-

skyldige skulle försvinna, och de nya e. o. professorerna såsom själfständiga lärare icke heller skulle hafva någon sådan skyldighet, denna vikariatsskyldighet i stället skulle kunna öfverflyttas på docenterna, sålunda, att de docenter, som innehade docentstipendier — hvilka då borde bestämmas till något högre belopp än nu, eller till 1,500 kronor — skulle vid förefallande hinder för professorn vara skyldiga att vikariera för honom. För min del finner jag en sådan anordning fullt ändamålsenlig. Redan nu finnes vid universiteten en hel mängd professioner, till hvilka adjunkturen icke existera; och vid inträffande förfall för en sådan professor finnes sålunda ingen annan vikarie att tillgå än docenten i ämnet. Men docenten har ingen skyldighet att mottaga vikariat; ty han har ingen lön. Han kan visserligen få ett docentstipendium; men med detta är nu icke förbundet någon särskild lärarskyldighet alls. Enligt förslaget skulle han deremot mot atnjutande af ett något större stipendium iklädas förbindelse att vikariera och derjemte, mot betalning, meddela enskild undervisning. Jag anser såsom sagdt, att detta förslag går fullkomligt i den rätta riktningen. Men att Ecklesiastikministern vid framställandet af detsamma dock icke tänkt sig, hvarken att vikarie *alltid* skulle finnas, der professorn icke sköter sin tjänst, eller ens att docent med de nämnda skyldigheterna skulle behöfvast i *hvarje* vetenskap, der professor finnes, det framgår aldeles tydligt af vissa uttryck, som Ecklesiastikministern i sin framställning begagnat. Så heter det på sidan 14 i bilagan till den Kongl. propositionen, just der det är fråga om upphörandet af adjunkternas vikariatsskyldighet och att sådant ej bör anses såsom ett hinder mot den föreslagna nya organisationen: »man torde böra taga i betraktande den förändrade ställning, som skulle inträda, da genom tillkomna extra ordinarie professorer tillträdet till undervisning i ett närbeslägtadt ämne blefve vida säkrare än för; och om vid *pröfning för särskilda fall behof ändå ansåges vara för handen att anlita en ny föreläsare*, finge väl dervid förfaras såsom nu sker vid förfall i alla de professioner, för hvilka ingen adjunkt finnes», d. v. s. man skulle da — i sådana enskilda fall och efter särskild pröfning, liksom undantagsvis — anlita docenten. Häraf framgår tydligt, att Ecklesiastikministern anser, att man icke efter regeln skulle behöfva uppehålla föreläsningarne i ett ämne, så ofta professorn är borta eller hindrad; studenterna kunde ju i stället höra föreläsningar i ett närbeslägtadt ämne. Jag fruktar, att sådant icke gör till fyllest. Antag (för att begagna exempel af ämnen, som äro så närbeslägtade, att de hittills varit förenade i *en* professors hand) att offentliga föreläsningar i kriminaljustice af särskild lärare ansetts nödvändiga, och att detta ämne således ensamt utgjorde föremål för en särskild profession. Antag vidare, att det finnes en e. o. professor i processrätt (som nu är förenad i en profession med kriminalrätt), samt att kriminalrättsprofessorn för tillfället vore borta: måtte då juris studiosi skulle erhålla tillräcklig undervisning i kriminalrätt, om de inskränkte sig till att ahöra föreläsningarne i processrätt? Ett annat exempel: Exegetiken af gamla testamentet, hvilket, såsom bekant, är skrifvet på hebreiska språket, och af det nya, såsom bekant, skrifvet på grekiska, tillhör nu en och samma profession. Antag, att en väl behöflig delning af denna skett

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

och att i nya testamentets exegetik finnes en ordinarie professor och i gamla testamentets exegetik en extra ordinarie. Nu är den ordinarie professorn borta: männe studenterna, genom att åhöra föreläsningarne i det gamla testamentets exegetik öfver hebreisk text, ej längre skulle behöfva — för såvidt fråga är om offentliga föreläsningar — få någon kunskap om det nya testamentets, som derjemte angår ett helt annat språk? Å andra sidan visar ett yttrande, sid. 16 bilagan, att den ärade Ecklesiastikministern anser, att *en* stipendiat *kan* vara nog för *fyra* professioner eller t. o. m. för *fem*.

För min del får jag säga, att det efter min öfvertygelse och erfarenhet är högst nödvändigt, att, der ett läroämne anses af den vigt, att offentliga föreläsningar deri böra hållas, det också må ordnas så, att dessa föreläsningar icke då och då, åtminstone ej under längre tid, ligga nere. Ty, utom sjelfva bristen af offentlig undervisning i denorra föreläsningarne lemna, blir deraf en andra följd, att sålunda studenterna vänjas från att besöka föreläsningarne och att inhemta den lärdom, som på dem meddelas af de mest kompetente, de ordinarie lärarne vid universitetet. De vände sig då — jag skulle säga, om det vore fråga om predikande — till vinkelpredikanter. Der finnas vid universitetet s. k. öfverliggare, sådana studenter, som försutit den rätta åldern och tiden för att taga sin examen, och när dessa blifva gamla, och affärens dåliga, slå de sig ofta på att i något ämne gifva privata lektioner, bättre eller sämre. Till dem vänja sig studenterna att under förhållanden, som de nyss nämnda, gå, för att erhålla ett minimum af undervisning. Jag vill ingalunda säga, att denna alltid är underhaltig, men att den ej kan ersätta den af universitetets högsta ordinarie lärare lemnade, torde ligga för en dag, dermed då ock, att vana att lemna den sistnämnde och vända sig i stället till den förre icke heller kan vara bra. Detta är den ena omständigheten, som gör det efter mitt förmenande så viktigt att ställa så till, att docent, försedd med stipendium, som förbinder honom att vikariera, må finnas i hvarje läroämne, der icke annan vikarie för professorn är att tillgå, der således adjunktur saknas eller upphört, eller der en assistent eller amanuens icke finnes.

Men jag skall bedja att till det sagda få lägga ännu ett skäl, ledande till samma, nyss anförda resultat — och, sedan jag framställt detta skäl, skall jag sluta. Så viktiga de offentliga föreläsningarne äro, så nödigt det efter min tanke är att sådana föreläsningar hållas i de särskilda vetenskaperna, måste jag likväl säga, att, när det, såsom här, är fråga om *utvidgning* af den akademiska undervisningen, om vinnande af garanti att kunna disponera öfver *flera* lärarekrafter än de nu med säkerhet disponibla för den akademiska undervisningen, då synes det mig, under närvarande förhållanden, mera nödigt och viktigt att försäkra sig om *säker tillgång* till duglig privat undervisning, *jemte* den offentliga, än om *ökadt antal* eller *fördubbling* af de befintliga offentliga föreläsningarne, och detta hufvudsakligen för de offentliga föreläsningarnes egen skull och för möjligheten att bibehålla dem vid den karakter, de hittills egt. Den offentliga undervisningen och den privata hafva nemligen hvardera sitt ändamål, som icke är alldeles enahanda med den andras. Den offentliga undervisningen, om

den sker på det sätt, statuterna med bestämda ord föreskrifva, afser att i ordets egentliga mening införa de åhörande i vetenskapens djupare studium och förstånd. Professorn, om han sköter sin sak rätt, föreläser på ett sådant sätt, att han i och med sin föreläsning idkar egna vetenskapliga studier, blott att dessa studier ske högt och inför den åhörande skaran. Så hafva de män gjort, som på sin tid varit Upsala universitets främsta prydnader såsom offentliga lärare, en Geijer, en Boström, för att icke tala om andra. Derigenom hafva de såsom föreläsare vunnit sin ryktbarhet och spridt glans öfver det universitet, de tillhört. Men just med *den* formen och uppgiften för de offentliga föreläsningarne, återstår behofvet af en annan undervisning i samma ämne: för alla dem nemligen, som icke hinna, kunna eller vilja tränga djupare in i den eller den vetenskapen, gå ända ned till dess botten, men som i och för ett visst vitæ genus och en viss examen dock hafva behof af och äro ålagda att förvärfva en mer eller mindre begränsad eller afrundad öfversigt af ämnet. Jag menar därför icke, att deras studium skall vara ytligt; det finnes ett medium der emellan och att drifva studierna med mål att blifva en vetenskaplig forskare. Hvem skall nu vara de studerande behjelpig såsom lärare, hvem skall handleda dem vid sträfvandet att fylla denna sist nämnda uppgift? Enligt äldre statuter eller konstitutioner, på sätt ock blifvit af Ecklesiastikministern i hans anförande till statsrådsprotokollet (sid. 12) erinradt, var den privata undervisningen adjunkternas enda egentliga och ordinarie åliggande. Den har emellertid icke, åtminstone ej hufvudsakligen, skötts af dem, sedan de fingo åliggande att hålla offentliga föreläsningar; ty den privata undervisningen har sedan dess icke kunnat af dem medhinnas, och af samma skäl kan den icke heller skötas af professorerna. Professorer, som det oaktadt försökt att meddela enskild undervisning, hafva, tvifvelsutan oftast med orätt, men faktiskt, uppväckt den föreställningen hos studenterna: gån på de privata lektionerna, och om ni ej hafven tid eller lust dertill, så anmälen eder åtminstone och betalen; underlåten I det, vete himlen huru det kan gå med kuggningen. Jag tror väl, att den föreställningen, såsom sagdt, i de flesta fall varit oriktig, men den existerar faktiskt bland studenterna, och det visar, att professorn icke har skäl, äfven om han hade tid, att taga den enskilda undervisningen om händer. Den måste således öfverlemnas åt andra, och då bör man försäkra sig om att personer finnas att tillgå, som äro dugliga och villiga att besörja denna undervisning. Adjunkterna göra det, såsom sagdt, icke mer; ty de hafva numera offentlig föreläsningsskyldighet. Docenterna göra det visserligen ofta, der sådana finnas att tillgå, men de äro icke dertill skyldige, och jag skulle kunna från min erfarenhet anföra bevis på, huru en examinand, som blifvit differerad i profskrifning och af examinatorn fått det rådet att, för afhjelpande af bristen i sina kunskaper, öfva sig i skrifning för någon duglig lärare, då han vändt sig till den docent, till hvilken examinatorn för sådant ändamål hänvisat honom, fått till svar: »nej, jag har icke tid». Han hade således blifvit uppmanad att öfva sig för duglig person; men någon duglig person fans icke att tillgå. Detta har inträffat och kan inträffa, och det visar å nyo från en annan vigtig sida behofvet af att ega akademiska

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

lärare, som äro *skyldiga* och villiga att handhafva denna del af undervisningen. Låt oss blott tillse, huru det skulle gå och kommer att gå, om dylika särskilda lärare saknas. Denna af mig såsom *enskild* betecknade undervisning kan ej undvaras, af skäl jag nyss nämnt, för studierne till mindre, till förberedande examina, o. s. v. Man ville då må hända säga eller fråga: om vi dela professionerna, och de blifva många till antalet, kunna icke professorerna då lemna den der s. k. privata, eller elementära undervisningen, och kunna icke de offentliga föreläsningarne inrättas så, att de förmå fylla äfven detta ändamål? Med en liten ändring i statuterna kan detta nog gå för sig, och fullt säkert är det, att, sörjer man icke för att det finnes dugliga personer och särskilda lärare, som lemna den privata undervisningen, så tvingas professorerna att med eller mot sin vilja inrätta sina offentliga föreläsningar så, som det sker t. ex. i Tyskland, der professorn icke *föreläser*, i *vår* mening, utan dikterar för de skrifvande åhörarne korta satser, med korta förklaringar, minimum för en examen. Börjar han dervid att lifvas af sitt ämne och aldrig så litet påskynda sina ord, då uppstår ett rasslande och bullrande med fötterna bland åhörarne. »Was bedeutet das Rasseln mit den Füßen» frågade jag vid ett dylikt tillfälle, och fick till svar: »det betyder att professorn dikterar för fort, så att vi ej hinna med att skrifva». Att ordna den akademiska undervisningen vid våra universitet på det sättet kan, såsom sagdt, nog gå för sig. Men märken väl, mina herrar, att för universitetens lysande anor på föreläsningarnes område är derigenom gränsen satt; ty med diktamen till meddelande af ett minimum af insigt, till universitetsstudiets prima elementa, dermed blifver det icke möjligt för föreläsaren att af sitt ämne erhålla någon entusiasm, lika litet som att meddela sådan åt sina lärjungar. Ecklesiastikministern prisar dessutom, och det med skäl, en med stipendier försedd och med föreläsningsskyldighet förbunden docentinstitution, såsom innebärande en uppmuntran och hjälp för framstående unga vetenskapsmän att hålla sig kvar vid universitetet, fortsätta sina vetenskapliga studier och utbilda sig för ett fortsatt lärarekall. Detta erinrar han med rätta; men om så är, då skall man icke försumma ordnandet af en institution, som på samma gång befördrar detta ändamål och tillika fyller de behof af särskild privat undervisning liksom af dugliga vikarier i den offentliga, hvarom jag nyss yttrat mig.

Den konklusion, hvartill jag kommer på grund af det nu anförda, är, att, då den ärade Ecklesiastikministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet (sid. 17) föreslår, att ledigblifvande adjunktslöner må få stå till Kongl. Maj:ts disposition, för att, såsom det heter, »i öfverensstämmelse med förenämnda grunder användas» d. v. s. för adjunkturernas omorganisation till extra ordinarie professioner och, der så behöfves eller kan finnas möjligt, för tillökning i docentstipendiernas antal, synes det mig önskvärdt att Stats-Utskottet och Riksdagen ville, med godkännande i öfrigt af denna framställning, så till vida modifiera densamma, att adjunktslönerna, der ledighet inträffade, blifve ställda till Kongl. Maj:ts disposition, för att, i första hand, jemte befintliga docentstipendier eller anslag till sådana, användas till ökad *stipendium åt docent i den eller de vetenskaper, hvori adjunktslön blif-*

vit ledig, äfvensom åt docenter under andra professioner, till hvilka Kongl. Maj:ts adjunktur saknas och amanuens eller assistentarfvoden ej finnas — ett stipendium för hvarje sådan profession — mot ofvan anförda åligganden af vikariatsskyldighet och skyldighet att mot skäligen afgift lemna enskild undervisning, samt derutöfver, i den mån tillgångarne medgifva, till inrättande i samma eller närbeslägtade ämnen af nya professioner. Jag menar så, att medlens användande till docentstipendier med den af mig förordade förbindelsen för docent komme i första rummet i fråga, samt tillökningen af professorernas antal och således af antalet offentliga föreläsningar i samma eller närbeslägtade ämnen först i andra rummet.

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Herr Hedlund: Det är mot Kongl. Maj:ts nådiga proposition i hvad den rör femte hufvudtiteln, eller sjöförsvaret, som jag har att uttrycka några betänkligheter. Det sker icke med nöje och ej utan tvekan; icke med nöje, enär chefen för det departement, hvarom här är fråga, tillhör en rådkammare, till hvilken jag hyser synnerligt förtroende, derifrån den nämnde framstående statsrådsledamoten icke utgör undantag.

Tveksamheten åter har sin naturliga grund deri, att jag icke är fackman, utan har endast mitt sunda förnuft att låta mitt omdöme vägledas af. Men det sunda förnuftet är icke att underskatta, äfven på fackområdet, och jag hemtar ett stöd för denna åsigt af ett nyligen fäldt yttrande utaf en mycket sakkunnig man på det militära området, då han sade: »det är just det sunda förnuftet vi behöfva» och han tillade — hvad jag icke velat uttala — »det är detta vi alltför mycket saknat.»

Jag ber, att Kammarerna således icke må finna det alltför förmätet, när jag nu uppträder på detta fackområde och anhåller om ett välvilligt öra för det jag har att andraga, öfvertygad, såsom jag är, att det är ett och annat deraf, som kan och bör förtjena afseende.

Innan jag ingår på sjelfva ämnet, ber jag att få förutskicka ett par ord. Sannolikt var det förhållandet med de fleste af Riksdagens ledamöter, likasom med mig, att de motsågo denna riksdag med den tillfredsställande känslan af att här icke skulle förekomma just synnerliga strider. De stora tvistefrågorna voro ju lagda å sido; härordningen slumrade, i afvaktan på en närmare utredning i afseende på grundskatterna och kanske äfven i afseende å härordningen sjelf. I spetsen för Konungens råd hade trädt en man, till hvilken hela landet ser upp med vördnad och förtroende, under det att ur rådkammarerna blifvit aflägsnade några ledamöter, som funnits mindre behaglige, väl ej för Riksdagen, men för en och annan inflytelserik ledamot inom Kammarerna. Kommerskollegium hade man ingenting att frukta af, sedan den tillförordnade presidenten funnit tråden till den önskade afvecklingen, en tråd, på hvilken han visserligen icke dragit särdeles långt, men som man hoppades att han framdeles skulle rulla upp mycket längre. Den från förra riksdagen uppskjutna stambanefrågan trodde man väl skulle leda till litet kärleksgnabb inom Kammarerna, men, om också de norra provinserna kunde antagas komma att något starkare deraf oroas, tryggade man sig likväl dertill, att hos den öfvervägande

Kongl. Maj:ts
 proposition om
 statsverket.
 (Forts.)

delen af folkombuden ega lugna och oväldiga domare i saken. Tvi-
 sterna om enskilda jernvägsanläggningar väntade man kunna undan-
 rödjas genom att ställa ett bestämdt anslagsbelopp för ändamålet till
 regeringens förfogande. Man trodde sig således ega allt skäl att hop-
 pas på en lugn riksdag, och särskildt glädde man sig åt att ej behöfva
 ställa sig »en garde» mot stora anslagskraft från regeringens sida. Ur
 denna dröm uppväcktes man dock på ett öfverraskande och föga ange-
 nämt sätt af en — vädurstöt, jag menar dessa så kallade rammar
 eller »ramar», såsom ordet lyder i deras mun, hvilka icke förstå det
 främmande ordet, och icke föreställt sig, att det väntade odjuret var
 blott en mera modern skepnad af den gamla »väduren».

Men de kommo icke ensamma, dessa rammar, utan i deras släptåg
 följde en skara af bepansrade och obepansrade kanonbåtar, minfartyg,
 öfnings- och transportfartyg, en ofantlig skara tillsammans, och de
 kommo derjemte med ett kostnadsbelopp, som mer än fördubblade den
 nuvarande ordinarie budgeten för sjöförsvaret, eller från mindre än fyra
 till åtta millioner kronor. (Till denna siffra anholder jag att få längre
 fram återkomma). Man fragade sig då helt naturligt, när man så der
 oväntadt upprycktes ur sina fredliga föreställningar: »hvad står nu på?
 Hvad är det, som pakallar denna stora kraftansträngning från svenska
 folkets sida? Är det någon »krigslaga» i utlandet, som hotar att
 närma sig till våra kuster, såsom det hette 1871? Är det någon rof-
 girig örn, som kastat sina blickar på det gamla, fria och laglydiga
 Sverige? Hade man nu också hyst några dylika farhågor, blef man i
 detta hänseende betydligt lugnad af Kongl. Maj:ts nådiga tal vid riks-
 dagens öppnande, der det hette, icke på vanligt sätt att vår ställning
 till främmande makter är *vänskaplig*, utan superlativt, den *allra vän-
 skapligaste*. Detta förhållande hade Kongl. Maj:t genom sin resa till
 utlandet ytterligare befastat, hvarför ock svenska folket står till honom
 i ökad förbindelse. Men icke nog härmed; der talades äfven om den
aktning, svenska folket åtnjuter af andra folk, hvilket var för mitt
 fosterländska hjerta så mycket mer glädjande att inhemta, som jag på
 senare tider varit van att få höra, det vi på grund af vart bristfälliga
 försvarsväsen vore ringaktade af andra folk. Konungen har nu gjort
 en annan erfarenhet, — en erfarenhet, som helt säkert hvarje bildad
 svensk skall göra, när han kommer till främmande land, förutsatt att
 det är ett land, hvarest man känner att vi finnas till. Der nämnes
 detta svenska folk öfverallt med synnerlig aktning, i trots af dess svaga
 försvarsväsen. Ja! man känner icke ens till, att vårt försvarsväsen är
 svagt, och är det någon som vet det, så finner han kanske deri icke
 någon anledning till missaktning — det har den, som här talar, flera
 gånger varit i tillfälle att röna — utan tvärtom till att betrakta det
 svenska folket som ett mycket förståndigt folk, då det icke velat rui-
 nera sig på sitt s. k. försvarsverk. Denna aktning, som nu kommer
 oss till del, hvilat på våra fredliga yrkens utveckling, då man pekar
 på vår folkundervisning, våra vetenskapsmän, våra jernvägar, att icke
 glömma våra fria institutioner, bland hvilka man icke minst förvånas
 öfver vår — justitie-ombudsman!

Om vi skulle hafva offrat så mycket på detta försvarsväsen, som
 anslagskraften vid flere föregående riksdagar fordrat, skulle vi må-

hända icke hafva nått den utveckling, som nu ådrager oss andra folks aktning. Och denna synes icke heller undandragas oss i politiskt afseende. Vid den plan, som nyligen varit å bane, att dela vår gamle allierade, Turkiet, har Sveriges röst — efter hvad man omtalat — icke lemnats å sido, då man, heter det, fäst afseende å den viktiga flankställning Sverige intager. När allt kommer omkring, är det kanske vi svenskar, som hafva alltför litet förtroende till våra egna krafter.

Jag måste således stå qvar på min gamla grund i detta fall och kan icke förstå, hvad för utomordentliga åtgärder på försvarsväsendets område tiden bjuder. Den invändningen kan visserligen fortfarande framställas, att vi icke få invagga oss i säkerhet: det kan komma en blixtnedslag ur molnen, och då måste vi vara i ordning. Vi måste alltid vara beredda att häfda vår neutralitet. Ja, jag är fullkomligt af den mening, att vi böra skydda vår neutralitet och det är äfven af detta skäl, som jag i min ringa mån, sedan tiotal af år, ifrat för åstadkommande af ett starkt försvar, med framhållande af vår närvarande svaghet, hvori man på den tiden såg ett obehörigt klander. Meningarne hafva nu på detta område slagit så öfver, att man på en gång kastar öfver bord hvad som förr ansågs idealiskt fullkomligt. Men är det nu så, att vi böra värna vår neutralitet, bör det dock undersökas, om detta mal skall vinnas på det sätt, som Kongl. Maj:t föreslagit. Vi veta, att man i dessa tider ofta gifvit fantasien luft för att uppskrämma inbillningskraften i fråga om det sätt, hvarpå fiendtliga armador skulle komma till vårt land. Denna tanke är icke originell, utan har sitt upphof från England, der man sökte skrämman upp folket för ett anfall från fransk sida — farhagor, som voro mycket mera grundade, än nu, hvad Sverige vidkommer.

Men skall man nu hängifva sig åt framtidsutsigter, är det något, som ligger närmare att tänka på och som hvilat på historisk grund, nämligen *faran för vår neutralitet* af att ega ett vapen, som kan genom fördrag begagnas såsom anfallsvapen till understöd åt endera af de stridande, mäktiga parterna. Det kan hända, att man då söker vrida ett sådant vapen ur den tvetydige innehafvarens hand. Det var detta, som hände Danmark 1807, då England tog dess flotta. Jag tror således för min del icke att det kan vara ett sätt att värna vår neutralitet, då vi tillägna oss ett vapen, som just kan vara en fara för densamma. Men manne väl någon tänkande politisk man i vårt land verkligen hyser fruktan för några anfallande armador? Mig synes denna fruktan så orimlig, att jag har svårt att inse, huru man kan på god tro framställa en sådan. Så ogerna jag gifver människors afsigter annan tydning, än den de sjelfva uttala, kan jag sålunda knapp undgå att föreställa mig, att för det nu framställda storartade förslaget till ordnande af vårt sjöförsvar måste en annan tanke ligga till grund, en tanke dock, som i sig ingalunda är klandervärd, nemligen den på politiskt inflytande. Man säger, att »Sveriges ord bör icke vara maktlöst i Europas rådslag», och att man derföre bör göra ansträngningar, hvilka annars icke behöfdes.

Det framskymtar också en sådan tanke i chefens för Sjöförsvarsdepartementet underdåniga yttrande, när det står, att efter sådana kraftåtgärder, som nu föreslagits, skulle Sverige »äfven vara i stånd att,

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

såvidt på dess sjöförsvaret berodde, häfda sin ställning gent emot jemnstarka eller svagare makter». Jag har sökt nyckeln till denna dunkla gåta. Skola vi börja »häfda vår ställning» gent emot *svagare* eller jemnstarka makter, en uppgift, som icke synes vara särdeles ärofull? Jag har slagit upp Europas karta, för att se efter, hvilka makter härmed skulle kunna åsyftas. Skulle man möjligen tänkt på Danmark? Vi veta, att i Danmark pågår för närvarande ett verkligt raseri uti att utbilda försvarsväsendet till lands och sjös. Man vill hafva vapen, mera vapen, pansarfregatter heter det der. Den danska regeringens ifver delas dock icke af danska folket. Skulle vi nu börja att tillstålla en sådan kapplöpning med Danmark, som egt rum emellan Frankrike och England, så att, när det ena landet byggt ett krigsfartyg, bygger det andra två, och derpå det förra åter fyra o. s. v. Men skall det så vara, tyckes det mig, att *Norge* borde också vara med i leken. Mera än en gång har det förefallit mig besynnerligt, att samme Kongl. Maj:t, som här i Sverige är så ifrig med afseende på försvarsverket, är så ofantligt lugn i fraga om Norge. Det förklarar man dermed, att det är Sverige, som bär upp den breda flankställningen och derfore kan Norge stå tryggt bakom sina fjell. Näväl, detta kan gälla om landförsvaret, men om det gäller att till sjös rivalisera med Danmark, kan Norge dock ej gerna vara främmande för sådant.

Med afseende på kostnaderna för försvarsverket ställer sig saken så, att om Sverige hade samma kostnader derför som Norge i förhållande till folkmängden, skulle vårt försvar till lands och sjös kosta oss 10 millioner i stället för att det nu kostar 30 millioner. Då Norge, att döma efter de millioner, som till försvaret användas, nu står så svagt i jembörelse med Sverige, är det ju egendomligt, att regeringen är så lugn i Norge och deremot så orolig här i Sverige — *folken* äro, så vidt jag kunnat utröna — icke oroliga på någondera sidan om Kölen.

Jag nämnde nyss ordet »politiskt inflytande». Såsom svensk, kan det ingalunda vara mig likgiltigt om Sverige eger ett sådant inflytande, ty jag är öfvertygad att så länge folkets vilja gör sig gällande i Konungens råd, skall den vågskål, hvori Sverige lägger sitt ord, alltid vara det *rättas* vågskål, den hvori friheten värnas mot förtrycket; men tiden är icke inne för oss att lägga detta ord i vågskålen och jag tror att ett folk gör klokast uti att med lugn afvakta den tid, då det hunnit växa till i styrka, för att, när det säger sitt ord, kunna säga det med kraft, och det målet vinner man icke, enligt min tanke, genom öfveranstängning, genom att man ikläder sig en rustning, som man icke kan bära. Den man, som så gör, väcker ingen aktning, men lätt motsatsen.

Men välan, om vi nu af ett eller annat skäl skulle gripa oss an med dessa utomordentliga åtgärder! Det synes mig då underligt att, sedan man så lång tid ansett landförsvaret vara det förnämsta, man nu på en gång, om icke skjuter det å sido, dock ställer sjöförsvaret i första rummet. Man har icke utan skäl framställt det såsom en förtjänst, att det nu verkligen förefinnes en plan för sjöförsvarets ordnande. Det är i sanning ett tvetydigt beröm, då det förutsätter möjligheten af att handla planlöst. En plan måste ju vara uppgjord, men en plan till *rikets försvar*, och detta består af både land- och sjö-

försvar. Det vore väl då, enligt min tanke, klokast att man gjorde upp en samfärd plan för dessa försvarsverk jemte befästningsväsendet, ty, såsom chefen för Sjöförsvarsdepartementet riktigt anmärker, utan plan »löper man fara att ändamålslost spilla tid, arbete och penningar». Och denna plan borde, tyckes det, omfatta *båda* de förenade rikena. Men, frågar man, huru skulle en sådan plan kunna uppgöras; vore det icke måhända ett alltför vidlyftigt arbete? Jag tog mig friheten att vid sista riksdagen framkasta en tanke härpå, som framkallade leende på en och annans läppar, men det bör man ju finna sig i, då man icke är fackman. Jag sade, att vårt försvar borde byggas på topografisk grund, och menade dermed att vi borde undersöka landets terrängförhållanden, framförallt dess kuster för att få klart för oss, hvilka landstigningsställen, som skulle kunna hotas, samt tillse, huru dessa skulle kunna skyddas, med hänsyn till de jernvägar, som der utmyrna, till de fasta förskansningar, jemte minfartyg och torpedos, som dit kunde förläggas, det lokala försvar, som der kunde uppsättas m. m., börande deraf äfven följa planen till de skilda armécorpsernas inom landet läger, o. s. v. Allt detta synes mig vara något, som ovilkorligen hör till en verklig plan, och jag finner äfven med glädje, att chefen för Sjöförsvarsdepartementet icke lemnat denna viktiga omständighet å sido. Han har nemligen under kapitlet om öfningar uttalat några ord, hvilka jag ber att särskildt få betona: — han må icke försmå detta erkännande från en person, i hvilken han möjligen ser blott klandraren. -- Han säger nemligen der:

»Under tiden för sistnämnda öfningar uppgöras och utföras anfalls- och försvarsplaner för de olika lokalerna inom det anvisade området, och med ledning af de deröfver afgifna utförliga rapporterna uppgöras sedermera under vintern fullständiga försvarsplaner för den sålunda studerade delen af kusten. Efter hand skola således dylika planer komma att finnas för hvarje del af kusten, der ett fiendtligt anfall skäligen kan befaras, hvarefter en befälhafvare vid krigsutbrott kan genast vidtaga erforderliga dispositioner till kustens försvar».

Det är med synnerlig fägnad som jag läst detta och jag blott beklagar, att chefen för Sjöförsvarsdepartementet icke så länge innehåft sitt höga och ansvarsfulla embete, att han kunnat bringa sådana undersökningar till verklighet, innan han kommit fram med en plan till ordnande af vårt sjöförsvar. Jag är viss på, det man genom sådana undersökningar skulle erhålla en utmärkt ledning äfven för landtförsvaret och specielt för fortifikationen, såsom förut varit antydt. Man har svarat till talet derom, att det vore ett oändligt arbete, emedan vi hafva alltför många punkter, der fienden kan framtränga, och talet om våra ogenomträngliga skärgårdar är blott en chimär. För att visa en klarhet härutinnan har jag under förra sommaren haft samtal med tre af vårt lands mest befarne ångbåtsbefälhafvare och med kartan framför oss hafva vi genomgått Sveriges kuster. Jag tillät mig dervid ett verkligt korsförhör angående våra ömtåliga punkter och utgången deraf, hvars riktighet äfven bekräftats af en erfaren sjöofficer här i staden, blef den att, om vi taga i betraktande de djupgående fartyg, hvarom det här är fråga, blir det ingen lätt sak för dem att komma in genom våra skärgårdar. De punkter, hvarest det skulle

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

vara möjligt, äro ganska få, till och med uti sjelfva vår s. k. »Achilles-häl», Skåne. Äfven mycket erfarne sjömän kunna endast med stor försigtighet navigera Sveriges skäruppfyllda kuster, och svårigheten blefve naturligtvis mycket ökad, sedan prickar och sjömärken blifvit borttagna. Jag föreställer mig, att desse fackmäns uppgifter icke äro oförtjenta af uppmärksamhet, och jag tror äfven, att en fiende, hvilken han än må vara, rätt väl känner till dessa svårigheter och skall hysa många betänkligheter, innan han utrustar denna armada af 300 fartyg jemte de djupgående pansarfregatter, som skulle konvojera dem, för att hemsöka våra fredliga bygder. Han kan ej heller lemna utan uppmärksamhet en faktor, som på sjön spelar en stor rol, nämligen väder och vind. Om under en dylik transport en storm uppstode, skulle den åstadkomma stora faror. För öfrigt är det ju i hög grad otroligt att vi skulle komma att befinna oss i det besynnerliga läge, att vi, uti en sådan strid, icke skulle hafva på vår sida en enda allierad sjömak. Hafva vi blott en sådan, varda naturligtvis farorna ännu mycket större för fienden.

Men välan, vi må nu antaga, att denna armada kommer — ty fantasien får ju lof att röra sig fritt på detta område — och det blir då fråga om, huru vida de der »rammarne» kunna göra henne något ondt. I den uppgift, som i Bil. N:o 4 b. till Kongl. Maj:ts nådiga proposition finnes införd från en fransk verkstad i fråga om egenskaperna hos de föreslagna rammfartygen, uppgifves deras »fart under prof-tur» till $13\frac{3}{4}$ knop och »under vanliga förhållanden» till 12 knop. Uti sitt anförande till statsrådsprotokollet har chefen för Sjöförsvarsdepartementet tagit 13 knop såsom normalsiffran. Med hvad rätt han kunnat öfverskrida den ofvan angifna normalsiffran känner jag icke, men, efter hvad vi veta, finnes det pansarfregatter, t. ex. Preussens »Kaiser Wilhelm», som gå med 16 knops fart och mindre fartyg, som till och med hinna upp till 17 knop. Erfarenheten lär, att man ser fartyg, synnerligen med ångbåtsrök, och då vädret är någorlunda klart, på två svenska mils afstånd. Om också detta afstånd något reduceras, visst är dock, att de fartyg, som se denna »ramm» komma, hafva god tid att rusta sig och bereda sig på att möta honom. Kommer det derpå till en kapplöpning, är det alltför troligt att det varder »rammen» som får draga det kortare sträet. Men, säger man, det är på manöverfärdighet som »rammens» öfverlägsenhet hvilat. Då lär det väl heller icke dröja länge, förrän fienden också skaffar sig några »rammar». Jag tror således, att det är en farlig illusion att föreställa sig, att dessa »rammar» kunna förhindra eller ens försvåra någon sådan åtgärd från en fiendes sida, som den, hvarom här är fråga. Detta allt under förutsättning, att dessa »rammar» någonsin komma ut på sjön, men krigshistorien lär oss, att man känner konsten att stänga slika fartyg inne. Sådant har händt mäktiga flottor. Det hände Ryssland under Krimkriget, då dess väldiga flottor voro inestängda i Finska viken och Svarta hafvet. De vågade sig ju aldrig ut. Sammalunda med tyska flottan under fransk-tyska kriget, oaktadt den franska flottan var särdeles spakfärdig. Det finnes således ett sätt att aldrig släppa ut dessa »rammar», och i sadant fall böra vi vara nöjda

med, att vi byggt Karlskronas fästningsverk så starka, att de kunna skydda dem.

Enligt den nu uppgjorda kalkylen skulle den årliga utgiften för sjöförsvaret uppgå till 8,260,000 Kr. och det är ju blott, heter det, 639,115 Kr. mera än hvad som begärdes för 1876. Det var med förvåning som jag såg uppgifvas denna ringa tillökning, men jag fann snart, att ett hopp i räkningen ligger till grund derför, i det man nemligen lagt tillsammans den extra ordinarie staten för 1876 med den ordinarie. Den ordinarie staten uppgår för detta år icke till 4 millioner, när man afdrager kostnaden för lotsväsendet, men när den nu föreslagits höjd till 8 millioner, är den i sjelfva verket äfven fördubblad, om man också icke vill på en gång komma derhän. Att på detta vis jemföra en ny ordinarie stat med den sammanslagna ordinarie och extraordinarie, under det man på samma gång äskar en ny extraordinarie om ett par tre millioner, är ett räknestycke, som mera egnat sig för den fintlige räknemästaren, än för den rättframme sjömannen.

I alla fall äro dessa kostnader väl icke afskräckande, menar man. Nog kan väl Sverige bära 4 millioner större utgifter än förut; vi växa ju till i rikedom. Ja, 4 millioner äro mycket lätt sagda, liksom millioner i allmänhet sägas mycket lätt då det gäller detta fält, eller då det är fråga om försvarsverkets »Ginungagap», ty der halka millionerna så lättvindigt öfver våra läppar, under det att vi på andra områden sofa, när det gäller tusental. Jag hade tänkt att möjligen vid denna riksdag väcka en motion, som skulle hafva gått lös på omkring 4 millioner, men jag har icke vågat det, då vi hafva så många andra viktiga saker att tänka på, hvilka kräfva penningar. Den skulle hafva afsett inlösen af Doktor Hazelii dyrbara etnografiska samlingar, inköp af Hammers museum, särskildt kostbart derutinnan att det gömmer familjeklenoder från våra historiska släkter, vidare en storartad byggnad på en million för att inrymma dessa samlingar, derjemte en ny byggnad för fria konsternas akademi, och jag skulle vilja tillägga en half million för att bringa till verksamhet Stockholms högskola; jag skulle ändå hafva penningar öfver att använda på riksbiblioteket, hvartill man nu lärer sakna medel. Detta kan man göra med 4 millioner eller en »ramm»; hvad skulle man då icke kunna åstadkomma med sex sådana? Summorna taga sig något olika ut, då vi upplösa dem uti de många nyttiga företag, som dermed kunna bringas till stånd, emot när vi nämna dem »en bloc».

Jag ber nu att få tillägga några ord rörande ett ämne, som alltid legat mig varmt om hjertat, nemligen frågan om de fasta punkter, der vi skulle kunna anlägga några befästningar. I detta afseende öfverraskas jag nemligen uti den Kongl. propositionen af ett yttrande utaf chefen för Sjöförvarsdepartementet. Han säger der:

»Flottans stationer hafva en tvåfaldig uppgift: dels såsom anstalter för personalens utbildning och materielens vidmakthållande, och dels såsom replipunkter för flottan vid krigstillfälle, för hvilket senare ändamål de äfven måste vara väl befästade och å lämpliga punkter förlagda. En sådan replipunkt anser jag äfven å rikets vestkust behöflig.» Han tillägger:

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

»Till ett fullständigt ordnande af rikets sjöförsvär hör sålunda befästade af någon lämplig plats emellan Dröbaks sund och Öresund, exempelvis inloppet till Uddevalla, af hvilka det ena redan i viss mån kan anses skyddas af Carlsten.»

I hvad mån inloppet till Uddevalla skyddas af Carlsten lemnar jag åt mera sakkunnige att bedöma; det har jag åtminstone icke kunnat förstå, så mången gång jag och rest på dessa farvatten. Men om nu inloppet till Uddevalla skulle skyddas, så förvånar det mig, att chefen för Sjöförsvärsdepartementet förbisett ett annat inlopp, nemligen det till Göta elf, der ett så mäktigt vattendrag utmynnar, jemte ett vidlyftigt der sammanknutet jernvägsnät, allt intill en icke obetydlig handelsstad, och der vi hafva den herrliga Elfsborgsfjorden, som kan inrymma flera hundratal af fartyg, och som skyddas af just den nyckel, som Sverige återköpt med sitt hjerteblood, en nyckel, hvilken till den grad bevakar inloppet att jag icke kan fatta, huru det skulle kunna vara möjligt att intränga der, i synnerhet sedan prickar och sjömärken genom de farliga skären utanför blifvit borttagna. Om denna fjord och denna nyckel har han ingenting nämnt. Men i verkligheten förhåller det sig så, att den gamla flottstationen, Nya varfvat, blifvit väsentligen upptagen af fångar, och den gamla nyckeln uthyrd till värds hus, och uthyrd på flera år. Är det fråga om replipunkter på Sveriges vestkust, har jag svårt att fatta, hvarföre man skulle föredraga det tränga inloppet till Uddevalla framför Elfsborgsfjorden.

Jag ber att få sluta mina anmärkningar med att ännu en gång upprepa mitt erkännande af hvad chefen för Sjöförsvärsdepartementet sagt i fråga om flottans öfningar och önskar, att de fartyg, som Riksdagen nu kan besluta anskaffa, måtte varda sådana, som kunna främja den goda afsigten att utbilda våra officerare och öfva dem i de intressanta undersökningar, hvarom här är fråga, men derjemte önskar jag lifligt, att vi icke må inlåta oss uti de djerfva planer, som här föreligga, utan afvakta tiden, då vi kunnu få en samfärd plan för värnandet af vårt kära fosterland, hvilket värn ligger mig lika mycket som någon annan om hjertat.

Grefve Hamilton, Henning: I allmänhet taget har jag vid granskning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof funnit densamma vara uppgjord med en försigtighet och omsigt, som gör den förtjent af tillmötesgående från Riksdagens sida, och jag har i denna min uppfattning icke blifvit rubbad af hvad den siste ärade talaren yttrat. Jag föreställer mig nemligen att, huru vårt försvar än må blifva ordnad, måste det grunda sig på samverkan emellan armén och flottan. Hvilka fartyg som kunna vara de tjenligaste för flottan, tilltror jag mig icke att bedöma, men jag vill i detta fall hysa förtroende till de insigtsfulle män, som uppgjort det nya förslaget, och anser icke att i detsamma ligger någon häntydning på en öfverhängande fara, hvarom den siste talaren yttrade sig; då hela förslaget genomförande är grundadt på en plan, hvars utförande fordrar en tid af flera år. Jag öfverensstämmer med den siste talaren i afseende på önskvärdheten af en försvarsplan, men jag kan deremot icke öfverensstämma med honom deri, att man bör dröja med ordnandet

af försvarsmedlen till dess att planen är färdig, emedan, huru planen än må uppgöras, medlen att bringa den till verkställighet kunna vara alldeles desamma i ena som andra fallet. Det är alldeles likgiltigt för denna plan på hvilket sätt armén organiseras, under förutsättning att det ena sättet är lika dugligt som det andra, och på samma sätt är det för försvarsplanen likgiltigt hvilket slags fartyg man begagnar, blott man begagnar sådana, som äro tidsenliga och för sitt ändamål lämpliga. Således har jag icke i den siste talarens anförande funnit något, som rubbat mitt omdöme om Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet. Men det finnes i denna proposition eller kanske egentligen i statsrådsprotokollet, en punkt, som jag anser vara af den väsentliga vikt, att jag icke funnit det vara med min pligt förenligt att alldeles med tystnad förbigå den, och det är af sådan anledning jag tagit mig friheten att begära ordet.

Det har funnits en tid, och den är icke långt aflägsen, då man allmänt sade, att Sverige var ett fattigt land. Detta omdöme grundade sig egentligen icke på någon undersökning af förhållandena, utan vi voro uppfostrade i den tanken och läto oss dermed nöja. Men derpå följde en annan tid med alldeles motsatta åsichter. Sverige hade på en gång blifvit ett rikt land, hvars ofantliga tillgångar endast väntade på ett användande. Vid ett sådant omslag i åsichter fordrades likväl en undersökning af förhållandena. Man hade trott sig finna, att ett lands välmåga kunde bedömas efter dess konsumtionsförmåga, och mätaren på ett lands välstånd blef således värdet af dess införsel af utländska varor. Då nu Sveriges införsel år 1851 hade ett värde af 42 millioner och detta värde redan 5 år derefter stigit till 106 millioner samt således ökats med mer än 150 procent, fann man deri beviset för att Sverige legat i linda, och att vi endast behöfde en utveckling af våra naturliga rikedomar för att höja oss till ett rikt folk. Efter min tanke ligger en öfverdrift i båda dessa åskådningssätt. Det är sant, att de stora rikedomarne i Sverige äro ganska sällsynta, mera sällsynta än i åtskilliga andra länder, men på det hela taget tror jag icke, att det svenska folket lefver sämre eller att nöd här förekommer i mera oroväckande grad än annorstädes. Dessutom har Sverige den lyckan, som icke alla länder åtnjuta, att kunna uppgöra en statsreglering, deri inkomsterna äro tillräckliga för betäckande af de utgifter, som regeringen ansett nödvändiga, hvilket således vittnar derom, att åtminstone statsverket icke befinner sig i någon nödstäld belägenhet. Å andra sidan hafva vi likväl icke rätt att säga att vi äro ett rikt folk eller att statsverket befinner sig i en blomstrande ställning, så länge ännu återstår en utgiftspost, som icke blifvit betäckt och hvilken är af den ofantliga vikt, som de nödiga kostnaderna för landtförsvarets ordnande. Denna fråga förekommer icke till afgörande innevarande riksdag. Någon Kongl. proposition i detta hänseende kan icke ännu vara färdig, och på grund af enskild motion lærer väl icke Riksdagen vilja företaga en så vigtig och omfattande fråga. Men i den Kongl. propositionen och särskildt i statsrådsprotokollet förekomma några yttranden, som gifva anledning dertill, att Kongl. Maj:tt fortfarande arbetar på antagandet af det förslag, som vid sista riksdagen framlades; och vi veta, icke blott hvilken ofantligt ökad utgift

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

detta förslag skulle medföra, utan äfven att vilkoren för dess antagande skulle vara betydligt minskade statsinkomster. Det är således nödvändigt att göra sig reda för denna fråga, och att undersöka huruvida verkligen tillökningen i statsinkomster varit sådan, att åtminstone efter visst antal år statsverket antagligen skulle vara i tillfälle att försaka de inkomster, om hvilka jag nyss talat, och dessutom bestrida ökade utgifter. En sådan undersökning kan man likväl icke göra blott för några få år, ty den skulle då nödvändigt blifva vilseledande, emedan vissa statsinkomster äro af den beskaffenhet, att de under några få år kunna vexla högst betydligt. Man måste gå långt tillbaka, och jag skall bedja att få gå så långt tillbaka som mitt eget deltagande i offentliga angelägenheter sträcker sig eller till 1840. Af en så lång tid, 36 år, bör man kunna draga några slutsatser. Ar 1840 utgjorde de ordinarie statsinkomsterna föga mer än 6 millioner, under det att de i Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition äro beräknade, och som jag tror ganska noga beräknade, till 27,600,000 kronor. Det är således på dessa 36 år en tillväxt af omkring 21 millioner. Men se vi till hvori denna tillväxt hufvudsakligen består, så är det i tre nya titlar, som icke funnos å budgeten vid först nämnda tid, nemligen telegrafmedlen, som uppgå till 1,330,000, jernvägstrafikmedlen till 16,000,000 och skogsmedlen till 1,000,000, eller sammanlagdt omkring 18 millioner, hvadan den verkliga tillökningen på de öfriga titlarne utgör omkring 3 millioner. Undersöka vi nu hvad detta i sjelfva verket betyder, och fråga vi, om man genom denna tillökning i de ordinarie inkomsterna fått en ökad tillgång till betäckande af de utgifter, som statsverket i öfrigt betingar, så visar det sig, att de 1,330,000 som inflyta från telegrafverket, äro afförda såsom utgifter för samma ändamål; samt att af de 16 millionerna från jernvägarne gå något mer än 11 millioner till jernvägarnes drift, och dessutom har visat sig, att detta, som är ett förslagsanslag, kan vara så otillräckligt, att bristen för sista året uppgick till 3,600,000, hvartill kommer, att, för att erhålla denna inkomst af jernvägarne, staten åtagit sig en skuld med 8 millioners annuitet, så att de 16 millionerna följaktligen icke räcka till, utan utöfver dem åtgå äfven de 3 millioner, hvarmed de öfriga ordinarie statsinkomsterna vuxit.

Hvad skogsmedlen beträffar, som utgöra 1 million, så afföras såsom utgifter något öfver 700,000, hvadan öfverskottet blir så ringa, att det icke förtjenar att tagas i betraktande i fråga om sådana siffror, som försvarsverket kräfver.

Gå vi nu till de extraordinarie inkomsterna, så är det egentligen två, som äro att taga i betraktande, nemligen tullmedlen och bränvinstillverkningsmedlen. Postverkets inkomster hafva visserligen också ökat högst betydligt, men äfven dessa afföras å andra sidan såsom en utgift för posten och äro således icke att påräkna i statsutgifterna. Hvad den tullen angår, så har den stigit betydligt sedan 1840. Den utgjorde då 4,800,000 och beräknas nu till 21,000,000. Men detta är en siffra, som icke är alldeles pålitlig i afseende å framtida beräkningar, emedan vi sett huru ofantligt den kan vexla. Jag säger visst icke, att något betydligt fall i tullinkomsterna är att motse; tvärtom befarar jag att de skola stiga, ty det ligger verkligen en fara deri, att de stiga allt

för mycket, i synnerhet om vi betänka, huru ofantliga kvantiteter varor, som ingå i landet alldeles tullfritt och hvilka således måste betäckas med landets egna produkter innan man kan säga att behållning uppkommit. I alla händelser måste man erkänna, att den tillökning, som denna inkomst vunnit, icke kan vara tillräcklig att bestrida alla de förökade utgifter, landet skulle få genom försvarsväsendets ordnande. Hvad bränvinsmedlen beträffar så, äfven om man skulle öka tillverkningsafgiften, är afsigten dermed naturligtvis icke att få ökade statsinkomster utan att om möjligt minska bränvinsproduktionen och således bibehålla statsinkomsterna vid lika belopp.

Att nu denna stegring å dessa 2 inkomstitlar, tullen och bränvinet, om den skulle förtgå, likväl icke komme att gifva tillgångar för betäckande af den stora försvarsplanens kostnader, derpå hafva vi ett påtagligt bevis deri, att den betydliga tillökningen från 1840 och till nu dock icke är större än att den ungefär motsvaras af de i alla andra rigtningar växande statsbehofven, så att, enligt Kongl. Maj:ts proposition, inkomster och utgifter gå jemnt ihop. Så kommer det äfven framledes att gå. Man kan icke tänka sig ett stillastående, och det vore olyckligt om icke statsverkets behof ständigt växte. Om de verkliga inkomsterna växa i samma proportion, är detta enligt min tanke allt hvad man kan hoppas.

Om det nu så förhåller sig, lönar det väl mödan att undersöka huruvida vi för närvarande äro genom förut fattade beslut stälda på den punkt, att vi icke kunna hafva något annat att vänta än ett återkommande i sinom tid af det förslag till armé-organisation, som vid sista riksdagen förkastades. Det är oss alla bekant, att tre inflytelserika medlemmar af denna Kammare, hvilka sjelfve voro lifvade af känslan för fosterlandets försvar och behofvet att organisera detta på ett fullt betryggande sätt, och hvilka för sin del utan tvifvel voro beredde och villige att för detta ändamål göra alla nödiga uppoffringar, sökte att med ledamöter af Andra Kammaren åvägabringa en öfverenskommelse, hvarigenom man skulle kunna enas om ett sådant försvar. Villkoret för denna öfverenskommelse blef, att försvaret skulle byggas på allmän värnepligt, och den ökade tunga, som landet derigenom komme att få vidkännas, skulle för en del jordbrukare ersättas derigenom att rustnings- och roteringsbesvären skulle upphöra och grundskatterna småningsom afskrivas. Denna öfverenskommelse vann Riksdagens bifall, och resultatet blef Riksdagens skrivelse den 24 maj 1873. Regeringen antog öfverenskommelsens grunder, men tillade ett nytt vilkor, nemligen att ändring af 80 § Regeringsformen skulle ega rum.

Ett förslag till ändring i denna § framställes, förkastades af Riksdagen, upptogs ånyo och är nu hvilande. I denna punkt kan möjligen således ett uppfyllande af öfverenskommelsen ega rum. Men hvad sjelfva hufvudfrågan beträffar, framlade Kongl. Maj:t till Riksdagen ett förslag huru Kongl. Maj:t ansåg försvaret böra ordnas, såvida det skulle byggas på den allmänna värnpligtens grund och verkligen vara betryggande.

Detta förslag granskades af Riksdagen och afslogs. I Första Kammaren var afslaget visserligen så till vida undvikande, att man anhöll, att Kongl. Maj:t måtte framlägga nytt förslag, hvilande på

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

hufvudsakligen lika grund. Men i Andra Kammaren var afslaget alldeles bestämdt, och så mycket bestämdare, som Kammaren sjelf uttalade sig i afseende på de grunder som den ensåg böra antagas, och hvilka voro högst betydligt afvikande från Kongl. Maj:ts proposition. Den skrifvelse, i hvilken Riksdagen tillkännagaf för Kongl. Maj:t dessa åsikter, var också så knapphändig och afgörande som möjligt. Jag ber att få uppläsa blott några rader:

»Vid behandlingen af detta ärende hafva Riksdagens båda Kamrar, hvad först beträffar förslaget till lag om härordningen, funnit sig icke kunna detsamma antaga, samt rörande de grunder, hvarpå nytt förslag borde fotas, stannat i olika beslut, hvilka icke kunnat sammanjemkas, och har vid sådant förhållande lagförslaget om värnpligten icke blifvit föremål för Kamrarnes pröfning».

Dermed var efter min uppfattning, och jag tror efter många andras, den ingångna öfverenskommelsen slut. Riksdagen hade sagt: vi vilja icke ordna försvaret på den allmänna värnpligtens grund på det sätt Kongl. Maj:t föreslagit och ansett betryggande. Man måste således börja på ny räkning. Efter min tanke hade regeringen då i sjelfva verket kunnat välja två vägar. Den ena att stå kvar på den allmänna värnpligtens grund och således äfven vid indelningsverkets upphäfvande, men försöka, om icke på denna antagna grund ett förslag kunde framställas som i vissa hänseenden mera närmade sig de åsikter som af Riksdagen uttalats; den andra att försöka, om icke en utsträckt värnpligt kunde på något sätt så förenas med det nuvarande försvaret, att det hela blefve betryggande, utan att nationen betungades med så långt utsträckt personlig värnpligt, som enligt det förra Kongl. förslaget, hvars stadgande i detta hänseende egentligen utgjorde föremålet för betänkligheter och föranledde Riksdagens afslag. Denna uppfattning har likväl icke varit chefens för Landtförsvarsdepartementet; och han har inför Kongl. Maj:t framställt sin mening angående de skäl, som föranledde Riksdagens afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Enligt departements-chefens yttrande skulle dessa skäl icke egentligen vara några andra än en önskan om uppskof och förslagens antagande således blott en tidsfråga. Det säges nemligen här, att

»Riksdagens tvekan att pålägga nationen de offer, ett verkligt tillfredsställande försvar kräfver, syntes, att döma af de flesta talares anföranden under den långa och genomgående diskussion, som detta utomordentligt viktiga ämne framkallade, visserligen icke hafva sin grund i något tvifvel om nationens uppfattning af sin skyldighet att i farans stund vara allmänt pliktig till försvar af hem och härd, utan härleda sig dels från farhågan att behovet, beskaffenheten och tidslängden af de militära öfningar och offer i öfrigt, som under freden erfordras för att vid kriget vara värnpligten vuxen, icke så inträngt i folkmedvetandet att tiden för stegets fulla uttagande i denna rigtning ännu vore inne, dels ock derifrån att det framställda förslaget endast omfattade försvarsorganisationen sådan den för att betrygga vårt oberoende måste blifva, icke fullständigt anvisade vare sig den vägledning till målet -- det förslag till öfvergång -- som skulle bilda kedjan emellan det gamla och det nya, eller en finansplan, ådagaläggande

möjligheten för svenska folket att äfven i ekonomiskt afseende förmå draga de bördor den nya organisationen betingar.»

Naturligtvis kunde en sådan åsigt, eller att Riksdagen afslog det Kongl. förslaget endast såsom en tidsfråga, icke grunda sig på Riksdagens skrivelse, och denna har departements-chefen icke heller åberopat utan endast yttrandena i Kammaren. Jag har verkligen på mitt samvete, att under den diskussion, som förekom i frågan, hafva yttrat de ord, hvilka på detta ställe i statsrådsprotokollet finnas anförda, och jag var den ende inom denna Kammare, som uttalade den åsigt, att Svenska folket behöfde ännu någon tid för att vänja sig vid tanken på nödvändigheten af en mera utsträckt personlig tienstgörings-skyldighet. Men bördan på mitt samvete i det afseendet lättas i någon mån deraf, att jag yrkade afslag å den Kongl. propositionen och framstälde en annan åsigt med afseende på vårt försvar, och jag behöfver derföre icke frukta, att departements-chefen tror, att jag för min obetydliga del ansett frågan såsom blott en tidsfråga. Ingen annan af denna Kammares ledamöter yttrade sig för öfrigt i en sådan syftning. Jag tror således, att det icke vore rätt, om man läte denna åsigt stå i statsrådsprotokollet, sasom framställd inför Kongl. Maj:t, utan att gifva tillkänna, att man icke kan godkänna en sådan uppfattning af Kammarens beslut, och detta är så mycket nödvändigare, som det af två andra ställen i den Kongl. propositionen och statsrådsprotokollet synes, att det verkligen är det förra arets förslag oförändradt, som nu utgör föremål för regeringens behandling.

Dessa båda ställen kunna synas i och för sig mindre väsentliga, men de blifva viktiga derigenom att de utgöra bevis för hvad jag nu yttrat. Det ena berör garnisonskommenderingar ur indelta arméen och derom yttrar departements-chefen bland annat följande: »fastän vårt försvars hufvudfråga — härens ombildning — af skäl, dem jag i mitt underdåniga yttrande till protokollet anført, icke vid instundande riksdag kan blifva afgjord, böra vi dock icke försumma att under detta af omständigheterna föranledda uppskof vinna tid genom vidtagande af sådana åtgärder, som sätta oss i stånd att genast efter beslutet om öfvergång till ny härordning kunna bilda depöter och åt förlängda beväringsofvingar erbjuda den undervisningskraft, hvaraf de äro i behof». Det synes sålunda, att med detta anslag åsyftas, att man, så snart Riksdagen antagit det förslag, som framställdes vid förra Riksdagen och i hvilket också frågan om dessa depöter ingick, må vara färdig att verkställa detsamma genom att successivt förbereda sig dertill. Den andra punkten, som äfven antyder en dylik mening, är den om anslag till byggnader för kavalleriets underbefälsskola. Det heter nemligen: »Såsom jag förut i underdånighet gifvit tillkänna, är det min afsigt att föresla Eders Kongl. Maj:t, det medel måtte af Riksdagen äskas till byggnader åt kavalleriets underbefälsskola, uppgjorda efter det för den nya härordningen afsedda kasernsystem». Det synes mig således uppenbart, att jag icke kunnat misstaga mig härutinnan, och jag har för min del ansett mig pligtig förklara min uppfattning vara, att Riksdagen med sitt beslut icke afsett endast ett uppskof utan ett verkligt afslag.

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Då jag kommit att vidröra frågan om nybyggnader för kavalleriets underbefälsskola, kan jag icke underlåta att derom ytterligare tillägga några ord. Till en början begäres här ett anslag af 100,000 kronor för nästa år, men utan att man vet, hvilka summor slutligen för dessa etablissementer kunna blifva erforderliga, och då någon kostnadsberäkning ännu icke är uppgjord, torde det icke vara meningen att stanna vid detta belopp. Sjelfva anslagsfrågan är således i och för sig icke oviktig. Första gången fråga väcktes om denna kavalleriskola, skedde det af departements-chefen vid 1868 års riksdag. Jag var då ledamot af det Särskilda Utskott, som behandlade försvarsfrågan, och yttrade den åsigt, att, då infanteriets underbefälsskola skulle förläggas till Karlsborg, vore det ändamålsenligt att dit förlägga kavalleriets, så att en öfning af båda vapnen gemensamt skulle kunna ega rum. Men ekonomiska skäl talade då deremot. Vid Lifgardet till häst funnos nemligen ridhus, kasernrum och matinrättning, som man då icke hade vid Karlsborg, och derföre antog Riksdagen Kongl. Maj:ts förslag. Om jag icke misstager mig, var det blott tre år senare, som Departements-chefen förändrade åsigt och föreslog då kavalleriskolans förläggande till Karlsborg, men anförde dervid ett skäl, som Riksdagen icke ansåg tillräckligt talande, nemligen att, för den händelse att kavalleribeväring skulle behöfva öfvas vid Lifgardet till häst, kunde det icke stå tillsammans med att underbefälsskolan vore der förlagd. Men som ingen sådan öfning af kavalleribeväring kom i fråga, ansåg Riksdagen för tillfället icke behöfligt att vidtaga någon förändring i detta afseende. Sedan någon tid har deremot ytterligare en omständighet tillkommit, på grund hvaraf jag tror det vore särdeles önskligt, om en förflyttning nu kunde ega rum, den nemligen, att två batterier artilleri och en bataljon ingenjörtrupper blifvit förlagda till Karlsborg. Der skulle sålunda under sommaren alla vapen finnas samlade och tillfälle gifvas för befälsämnena att öfvervara öfningar, i hvilka alla arméens vapen samfäldt kunde deltaga, och det på en terräng, som för sådana öfningar är särdeles lämplig och som dertill har den fördelen, att den tillhör Kongl. Maj:t och Kronan, så att öfningarne icke blifva beroende af de hinder, som kunna möta, då de företagas å enskild persons mark. Då nu, till följd af artilleriets ditflyttning, ridhus der blifvit uppfördt, samt då kasernrum och rum för befäl finnas i tillräckligt antal, så vore den enda kostnad, som härvid behöfde ifrågakomma, den för lättare stallbyggnaders uppförande, på det att hästar kunde om sommaren der underhållas. Jag kan icke uppgifva, hvad dessa stallbyggnader skulle kosta, men äfven om man antager att denna kostnad uppginge till 5,000 kronor, så är ju detta en obetydlighet emot de 100,000 kronor, som nu äro begärda, och det till ett anslag, om hvars hela belopp Riksdagen först i en framtid får kännedom.

I afseende å hufvudtitlarne i öfrigt skall jag icke yttra mig. Jag kunde väl hafva någon anledning dertill af den förste talarens anförande; men jag har icke varit alldeles enig med departements-chefen i afseende å den förändring af universitetens organisation, som af honom är föreslagen, och jag vill derföre icke ingå i denna fråga, helst jag för min del, oaktadt denna min olikhet i åsichter, icke önskar något afslag

å hvad Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit, emedan jag hoppas, att äfven med detta en utveckling af universitetet i en god riktning skall kunna ega rum. Det är blott en enda fråga, som jag måste vidröra, icke för att göra en anmärkning, men emedan jag tror, att om icke Chefen för Ecklesiastikdepartementet i afseende dera kan meddela en upplysning, kan Stats-Utskottet komma att misstaga sig om propositionens mening. På pag. 22 i Bil. n:o 7 förekommer: »samt att innehafvare af högre docentstipendium må, derest han öfvergår i elementarläroverkets tjänst, vid fråga om bestämmandet af lönegrad, räkna sig till godo den tid, han sasom stipendiat deltagit i undervisningen vid universitetet, dock icke mera än fem år.» Departementschefen har dermed utan tvifvel afsett, att om en adjunktslön kommer att delas och en del af denna lön användes sasom ett stipendium till en docent, hvilket i sådant fall skulle blifva högre än nuvarande docentstipendier, så skulle för mottagaren af detta stipendium följa vissa förpligtelser, men äfven rättighet att vid läroverket räkna sig till godo de fem år, han sasom stipendiat undervisat vid universitetet. Dessa högre docentstipendier finnas emellertid alldeles icke upptagna i staten. Deremot finnas redan vid universitetet två olika slag af docentstipendier, det ena å 1,000 kronor och det andra å 750 kronor. Om derföre ingen förklaring lemnas, skall Stats-Utskottet sannolikt antaga, att här afses de högre docentstipendier, som redan finnas, men med dem är det icke Kongl. Maj:ts mening att förena hvarken ökad förpligtelse eller rättighet. Ett par ord af departementschefen skola utan tvifvel vara tillräckliga att undanrödja ett misstag i detta afseende.

Herr Statsrådet Carlson: Efter de stora och omfattande frågor, som af den föregaende talaren blifvit berörda, skall det förefalla Kammararen, som hvad jag har att anföra endast har afseende å en detalj; men jag kan likväl icke undgå att yttra några ord i anledning af den talares anförande, som först hade ordet i denna diskussion. Det gäller nemligen en detalj, som är af stor vikt för universitetens framtid.

Den ärade talaren, som sjelf har en lång och rik erfarenhet i detta afseende, är med hänsyn till det förslag, som nu är framställt för Riksdagen, både en bundsförvandt och en motståndare. Han är en bundsförvandt i det hänseendet, att äfven han anser, att de akademiska adjunkturerna i deras nuvarande skick icke uppfylla hvad man med dem afsett, och det derföre, att de två ändamål, för hvilka de äro till, nemligen först för att uppmuntra unga förmågor att stanna vid Universitetet och sedan för att fullständiga undervisningen, blanda sig med hvarandra och gå hvarandra i vägen. Det förra ändamålet vinnes icke derföre att tjänsterna äro ordinarie och kunna bibehållas ända till ålderdomen, och det senare eller att fullständiga undervisningen lider afbräck genom de afbrott, som uppkomma genom innehafvarnes vikariatsskyldighet.

Deremot är den ärade talaren en motståndare i det afseendet, att han ej vill att man i den nya organisationen skall tillgodose *båda* dessa ändamål, hvilket jag för min del är öfvertygad om att man bör göra. Hans åsigt, hvilken är väl bekant, derför att han under detta ärendes förberedande grundläggning flera gånger uttalat den, är att, när man

Kongl. Maj:ts proposition om statsverket.
(Forts.)

öfvergår från systemet af ständiga adjunkture, man *endast* bör adoptera systemet af docentstipendier. Detta är en åsigt, som vid universitetet sjelft icke funnit någon större anklag och jag tror äfven, att den lägger för stor vikt endast på den ena sidan af saken.

Hvad talaren anmärkt mot de extra ordinarie professionerna, som skulle tillkomma, är dels att det skulle blifva en för stark presumtion att deras innehafvare komme att efterträda de ordinarie professorerna, dels också att den föreslagna lönen är för ringa.

Hvad den första anmärkningen beträffar, så är ju den presumtionen icke starkare, än den som redan finnes i afseende på adjunktoren, och ingen presumtion är stark nog att utestänga en öfverlägsen vetenskaplig förmåga, just till följd af det ganska goda stadgande i universitetens statuter, att graden af ådagalagd vetenskaplig skicklighet här är det afgörande.

Hvad åter beträffar den andra anmärkningen, att lönen skulle vara för ringa eller att lönen för alla professorer, ordinarie som extra-ordinarie, borde vara lika stor och icke mindre än 6,000 kronor, så måste jag erkänna, att jag icke kan inse, hvarföre, då man har behof af att utvidga undervisningen, man icke skulle kunna tillgodose detta behof genom en mellangrad mellan docenterne, hvilka egentligen hafva till sin uppgift att utbilda sig sjelfve, och de ordinarie professorerne, som äro fullmogne män i vetenskapens tjenst. Jag vet icke, hvarföre man icke vid denna vetenskapliga inrättning såväl som vid alla andra af samma slag, kunde hafva sadane lärare, som hafva en inskränktare aflöning, men icke desto mindre en sjelfständig verksamhet.

Man borde, har den ärade talaren sagt, höja deras vilkor genom att förvissa dem om en uppflyttning, hvar i sin tur, till ordinarie professorer. En sådan anordning vore efter mitt omdöme ingalunda rådlig och der den blifvit försökt har man alls icke varit nöjd med densamma. Den medför nemligen den stora och väsentliga olägenheten, att man då aldrig kan till ett professorsembete erhålla en framstående vetenskapsman utom universitetet, emedan han då alltid måste börja i den lägsta lönegraden. Det synes mig, att den förhoppning om uppflyttning, som ligger i »en stark presumtion» om en framtida befordran, just är den rätta, emedan den icke är ovillkorlig. Sådana äro nemligen vilkoren för ett starkt vetenskapligt lif, att ingen kan vara på förhand fullt säker att succedera en professor.

Hvad beträffar docentstipendierna, så har den ärade talaren, om jag rätt fattat hans mening, ansett att deras innehafvare borde allena träda i stället för de nu varande adjunkterna, att det borde finnas ett mera ovillkorligt stadgande för dem att bestrida vikariattjenstgöring, samt att ej de offentliga föreläsningarna i något ämne skulle kunna lemnas utan vikarie. Jag hyser för min del tvifvelsmål om, huruvida man blott genom antagande af docenter skulle lyckas fullständiga undervisningen vid våra universitet, och jag är derföre i det afseendet af olika tanke med honom. Han synes anse, att den enskilda undervisningen, som meddelas af docenterne, är den viktigaste och att kretsen af de offentliga föreläsningarne är tillräcklig sådan den nu är. Men det lär svårigen kunna förnekas, att den offentliga föreläsningen är den högsta yttringen af universitetets lif. Den enskilde docenten kan ej komma

längre, än att i en mera populär och sammanfattad form bibringa, hvad som ligger inom hans vetenskapliga område, men det viktigaste är utan tvifvel den offentliga föreläsningen och ingen gifver derpå ett bättre exempel, än den ärade talaren sjelf, hvars offentliga föreläsningar äro i hög grad egnade att väcka ett starkt vetenskapligt lif.

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Det är alltså kretsen af de offentliga föreläsningarna som bör utvidgas, och dertill har man ett kraftigt medel uti de föreslagna e. o. professorerne. De exempel, som blifvit anförda derpå, att man icke skulle kunna underlåta, att alltid hafva vikarie, skall jag blott i största korthet beröra. För min del skiljer jag emellan en sådan ledighet, som inträffar vid en professors afgang, och den som uppstår vid ett tillfälligt sjukdoms- eller annat förfall. I förra händelsen måste föreläsningen uppehållas, men i det senare är detta enligt min tanke icke alltid nödvändigt, i synnerhet icke, om föreläsningar hållas af en extra ordinarie professor i ett närslägtadt ämne. Såsom förhållandet nu är, måste deremot föreläsningen skötas af en vikarie, äfven om professorn sjuknar blott för en helt kort tid, och deruti ligger en inre motsägelse, alldenstund den vikarierande icke kan för denna korta tid sätta sig in i en annans vetenskapliga askådning.

Det sades, att om t. ex. professorn i kriminalrätt sjuknade, och ingen uppehölle hans tjenst, skulle de studerande ej hafva någon nytta af att i stället för hans ämne åhöra en föreläsning i process- eller civilrätt. Men huru tillgår det nu? Kriminal- och processrätten äro nu förenade i en hand, och en professor kan svårligen mer än ett litet antal timmar läsa båda ämnena; han nödgas vanligen förbiga det ena. Nu vore meningen att enligt regeln få två professorer för dessa ämnen, och då förvandlas det till ett sällsynt undantagsfall, att det ej vore tillfälle att höra någon af dem. Grunden till det för närvarande oafvisliga behofvet af vikarier ligger i det alltför vidsträckta område, som hvarje profession i allmänhet nu har sig tilldeladt, och hvilket kan afhjelpas endast genom inrättandet af flere lärostolar.

Då fråga är om docentstipendierna, tillåter jag mig lemna en förklaring, som den sista ärade talaren ansåg önskelig. Möjligen äro de af honom anförda uttrycken allt för dunkla, ehuru de, som jag tror, närmare belysas af hvad härom förekommer å pag. 16 i Statsrådsprotokollet, der det visar sig, att de rättigheter och skyldigheter, som äro föreslagna för innehafvare af de högre docentstipendierna, endast skulle tillhöra de nya stipendierna, eller de som utgå med ett belopp af 1,500 kr. Sådan är ock i sjelfva verket meningen med förslaget.

Dessa nya stipendier kunde till en början blifva endast tre, men deras antal kommer otvifvelaktigt att småningom förökas, i den mån tillgångar dertill kunna beredas. Derom är jag likväl öfvertygad, att icke skulle universitetsundervisningen vinna den afsedda förbättringen, om man hade endast dessa unga förmågor att anlita, hvilka åtnjuta sina stipendier just för att utbilda sin egen vetenskapliga förmåga, och om den tunga bördan af all undervisning, som förekommer utom de äldre ordinarie professorernas verksamhet, skulle läggas ensamt på dem. Det behöfves ovilkorligen en klass af lärare, som står emellan dessa båda och som uppbär den utvidgade kretsen af föreläsningsföremål. Detta är äfven, så vidt jag kunnat finna, den öfvervägande åsig-

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

ten vid universitetet själfva. Genom ett motsatt förfarande skulle man på en gång tillintetgöra utsigterna för de yngre att vinna befordran och förneka sig förmånen att utvidga den för närvarande rätt inskränkta kretsen af vetenskaplig undervisning, så som behöfves för att motsvara den rastlösa utveckling, som i vetenskapens värld oupphörligt fortgår.

Herr Wallenberg: Det har blifvit en antagen sed i denna Kammar, att man, då Kongl. Maj:ts proposition skall remitteras till Stats-Utskottet, yttrar sig öfver densamma och uttalar hvad man i öfrigt har på hjertat. Det är med begagnande af denna sed, som jag ber att få anföra något, hvarvid jag dock icke skall ingå i några detaljer, ty det blir Stats-Utskottets göromål.

Å *Andra hufvudtiteln* förekommer anslag till den *Nya lagberedningen* 40,000 Kronor. Detta leder ovilkorligen tanken på, huru lagstiftningsarbetet hos oss besörjes. Om vi då taga Justitieombudsmannens berättelse till hjälp, så påträffa vi deri den uppgiften, att Riksdagen år 1858 begärde hos Kongl. Maj:t ett lagförslag angående *Notariöpublici-embetet*. Innehafvare af nämnda embete är förtroendeman, som icke borde lemnas utan allt stöd af gällande författning; och likväl ligger detta ärende sedan så många år ännu hos Kongl. Maj:t. Det vore af intresse att få veta hvad man kunde hoppas och vänta af Kongl. Maj:ts åtgörande i denna viktiga fråga? Närmast i ålder efter hvad Justitieombudsmannens berättelse äfven innehåller, förekommer frågan om *Utsökningsväsendet*. Det var visserligen först år 1860, som denna viktiga fråga kom på tapeten, men sedan har den varit föremål för många motioner vid riksdagarna, underdåniga skrivelser samt komitébehandling. Sedermera har f. d. *Lagbyrån* sysselsatt sig dermed och nu få vi veta, att frågan under hela året 1875 behandlats af den Nya lagberedningen utan känt resultat. Det är visserligen sant, att ett afbrott i komitéarbetet skedde genom den lyckliga omständigheten, att ombyte af ordförande i beredningen egde rum. Jag säger lyckliga, derföre att den afgående ordföranden kom på den plats, der han icke längre borde saknas. Men detta ordförandeombyte borde väl icke vållat stort dröjsmål vid ärendets behandling. Arbetet borde likväl hafva kommit så långt, att riksdagen kunnat få besked om något resultat. Det upplyses i ett den Kongl. propositionen åtföljande protokoll, att Nya lagberedningen »bestämt de grunder som borde följas vid utarbetandet af ny utsökningslag». I det afseendet ber jag att få omförmåla, att det varit stridighet emellan olika åsigter. I allmänhet har man velat, att mål af ifrågavarande beskaffenhet skulle behandlas såsom hittills af konungens befallningshafvande, väl vetande att tvistiga frågor alltid komma till domstol. En tillfällig justitiestatsminister kastade om, så att, när man hade nära färdigt ett förslag i ämnet, enligt hvilket utsökningsmålen skulle fortfarande behandlas af landshöfdingembetena, blef lagbyrån befald att utarbета ett förslag, bygd på annan grund, nemligen att utsökningsmålen skulle förläggas under domstolarna. Jag vet icke hvar åsigterna nu stannat, men det vet jag, att ju längre ett sådant omarbetande fortgår, ju säkrare inträffar, att ett blifvande förslag icke derigenom blir bättre. Ett lagförslags beskaffenhet kommer

alltid att bero på den penna, som sist begagnas. Månget lagförslag går igenom vid Riksdagen just derföre, att man kan säga: ändtligen — ofta efter 15 å 20 års väntan — hafva vi fått ett lagförslag i detta ämne; och derför är det bäst att vi nu antaga det, eljest uppkommer en ny odräglig tidsutdrägt.

En annan fråga bland lagstiftningsarbetena är den viktiga frågan om *Vattenrätten*. I detta afseende har under de senare åren genom ökad företagsamhet uppstått nya förhållanden, för hvilka ingen lagstiftning fins. För behandling af vattenrätten har en komité varit nedsatt, men med hvad framgång vet jag icke. Säkert är dock, att denna fråga, som varit på dagordningen sedan år 1863, borde med det snaraste kunna blifva färdig. Den skall till behandling af nya lagberedningen förekomma näst i ordningen efter frågan om utskökningsväsendet. Vål vore om den snart komme under Riksdagens pröfning; och det skulle glädja mig, om jag nu fick det svaret, att Riksdagen har att nu emotse en Kongl. proposition i ämnet. Det är ju så mycket större anledning att hoppas, att dessa frågor nu kunna af Regeringen röna en synnerlig uppmärksamhet som den nuvarande justitiestatsministern icke behöfver tid att sätta sig in i sina öfriga embetsgöromål, utan kan med sin redan förvärfvade erfarenhet egna en större del af sina krafter åt lagstiftningsarbetet, hvilken omständighet jag anser vara särdeles lycklig. I äldre tider, då vi hade arslånga riksdagar, kunde man begära, att Lagutskottet skulle utarbета fullständiga lagförslag, men numera är förhållandet helt annorlunda. Nu måste det anses åligga Regeringen att framlägga erforderliga lagförslag och icke, beträffande denna viktiga fråga, lemna oss allt för mycket på efterkälken.

I afseende på 3:dje hufvudtiteln så inskränker jag mig att uttrycka den önskan, att från Utrikesdepartementets sida icke måtte uppstå allt för stort motstånd att öfvertaga Sveriges *alla* utrikes angelägenheter. Jag menar icke blott vår diplomati, utan äfven hela konsulatväsendet.

Beträffande 4:e hufvudtiteln vill jag visst icke störa den vapenhvila, som på sjelfva Rikssalen förkunnats. Jag uttalar endast den förhoppning, att under densamma de stridiga meningarne i försvarsfrågan må komma till samdrägt.

Om jag nu öfvergår till 6:te hufvudtiteln, så är det icke derföre, att jag ännar glömma den 5:te; jag skall dertill återkomma. Under sjetta hufvudtiteln föll mina ögon först på Kongl. Kommerskollegium. Det har blifvit i den Kongl. propositionen upplyst hvad som åtgjorts i syftning att förenkla detta embetsverks verksamhet, men jag anser icke denna redogörelse tillfredsställande och jag hoppas, att Stats-Utskottet skall finna detsamma. Herr Civilministern yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet att han, »då frågan om Kommerskollegii indragning åtminstone tills vidare förfallit och den der anställda personal vore fullt tillräcklig för besörjandet af de dit hörande mål och ärenden, så att åtminstone för det närvarande någon besparing i kostnader icke genom afskiljandet af vissa mål skulle komma att uppstå, icke ansett sig ega fullt skäl att tillstyrka någon föreskrift i sådant hänseende». Jag kan tyvärr icke dela denna åsigt. Jag tror, att det är bättre, att en eller annan af dessa embetsmän tillåtes vara ledig, än att ärenden, som icke borde höra under Kommerskollegium, fort-

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

farande dragas dit; dervid tänker jag i främsta rummet på alla konsulatsärenden. Går man icke fortare med kollegii förenkling än hvad nu är föreslaget, så kommer denna att gå långsammare än betalningen af ett vanligt amorteringslån hos en hypoteksförening.

Jag kan icke inse nyttan att strida mot en så klar reformfråga som denna. I Kongl. Maj:ts proposition förekommer på annat ställe, att »kollegium möjligen kan komma att ingå såsom byrå under ett statsdepartement». Det är möjligt att så kommer att ske, i fall, efter fränskiljande af de ärenden, som böra på annat sätt behandlas, så många skulle blifva kvar, att det såsom byrå kan försvara sin plats, hvilket jag dock betvivlar. Da Herr Civilministern omförmäler att advokatfiskalsembetet skall indragas, betecknar han denna åtgärd »såsom en visserligen icke särdeles betydande begynnelse till kommerskollegii reorganisation»; hvaruti jag anhåller att få vördsamt instämma, och lemnar jag föröfrigt frågan om behovet af Kommerskollegii förenkling till Stats-Utskottets begrundande.

Under sjetta hufvudtiteln finner man som vanligt förslag till fortsättning af statens jernvägsbyggnader. Det har lyckligtvis blifvit föreslaget att nu bygga på en bansträckning, som icke är underkastad meningsskiljaktighet. Jag tycker likväl, att, da man icke har någon slutpunkt för detta jernvägsbyggande gifven, det tilltagna beloppet för ett år är väl stort. Det är visserligen sant, att vi många andra är anvisat lika mycket för likartade ändamal, men då man, jag upprepar det, icke vet hvar detta skall sluta, synes mig, att det begärda beloppet för fortsättning af statens jernvägsbyggnader kunde vara något mindre; och det vore väl om Stats-Utskottet tyckte det samma.

Beträffande denna del af Kongl. propositionen förekommer en nyhet, bestående deri, att anslagen till jernvägsbyggnader blifvit uppförda i en särskild räkning, så att kostnaden för desamma numera icke såsom *statsutgift* förekommer i riksstaten. Detta är så mycket viktigare derföre, att när dessa kostnader uppfördes bland statens utgifter, de dertill upplånade medel måste upptagas bland statens inkomster, och det är temligen orimligt att kalla skuldsättning för inkomst. Det sätt, på hvilket jernvägsmedlen hittills blifvit uppförda i budgeten, har dessutom onödigtvis svällt upp densamma. Trafikmedlen böra också föras i serskild räkning sa, att i riksstaten angående hela jernvägsrörelsen förekommer endast en enda rad vare sig bland inkomsterna *nettobehållningen* af statens jernvägar, eller bland utgifterna, *bidrag* till uppehållande af jernvägstrafiken. Jag vet icke hvarföre man 1868 upptog dem i riksstaten på sätt som skedde. Kanske derföre, att det året voro inkomsterna klana, så att budgeten syntes allt för obetydlig. Säkert är emellertid, att sedan den dagen »finnas icke två personer, som kunna blifva eniga om *hvad statens jernvägstrafik lemnat i nettoinkomst för hvarje år*». Men detta är dock nödvändigt att veta, ty i annat fall kan man icke inse nödvändigheten af en *taxenedsättning*, icke heller billigheten af en *taxeförhöjning*. Det ofrivilliga fördöljandet af jernvägsaffärernas resultat har gifvit anledning till farliga illusioner. Man har fästat stora förhoppningar vid jernvägsinkomsterna och velat uti blifvande nettobehållningen erhålla en ersättning för grundskatterna, som skulle afskrifvas; men innan detta kan ske, måste man väl taga

reda på huru mycket jernvägarne verkligen inbringa? Vi hafva ett slående exempel i afseende på Riksbanken. Derom förekommer i riksstaten icke mer än en enda siffra, utvisande det bidrag, som med visshet kan paräknas för statens allmänna behof af den bankrörelse, som för statens räkning drifves genom riksbanken. Jag vill hoppas, att början, som nu blifvit gjord, genom att i särskild räkning uppföra nybyggnaden, måtte såsom ett *corrollarium* hafva med sig att vi vid nästa riksdag få se uti budgeten endast resultatet af den jernvägsrörelse, som af staten drifves.

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Med stor tillfredsställelse har jag funnit, att Kongl. Maj:ts proposition icke upptager någon begäran om anslag till *nya* enskilda jernvägsföretag. Jag tager för gifvet att, om det varit Regeringens mening att uppmuntra till nya jernvägsbolags bildande, så skulle derom förekommit något i den Kongl. propositionen, på enahanda sätt som i 1871 års Kongl. proposition förekom en begäran om sådana medel för åren 1872—1876. Jag ber att få begagna detta tillfälle att fästa Herr Talmannens uppmärksamhet derpå, att det kan vara godt ibland att iakttaga någon betänksamhet och icke antaga, att allt kan utan uppehåll fortgå sasom det gått förut. Det kan vara godt att icke låta vissa tecken gå obemärkta förbi, utan att deraf draga någon slutsats. Då säger jag, att i afseende på jernvägsbyggandet hafva vi sådana fakta för ögonen, att nästan den mest öfverdrifna ifrare för dylika företag och den största optimist borde tänka: kanske det är bäst att se tiden litet an. Vi hafva 141 mil statsbanor och 197 mil enskilda jernvägar trafikerade, dessutom mellan 50 à 60 mil jernväg, hvars byggande redan är beslutadt, änskönt detta icke kommer till fullbordan hvarken i år eller nästa år. Derföre tror jag, att det är klokt, att de nu påbörjade jernvägsföretagen närmare avslutas, innan man kastar sig in i nya likartade företag, ty det kan eljest hända, att nödvändigheten plötsligen tvingar oss att sluta, emedan vi icke riktigt beräknat landets krafter. Det finnes äfven andra industriela inrättningar i landet, hvilka under de goda åren fått en stark maning att utvidga sin verksamhet. Det är ett stort antal af dem, som sålunda nu äro under utveckling, och som skulle komma att lida, om både arbetskrafter och kapital ensidigt slösas på jernvägsbyggande. Denna allmänna industriela utveckling har naturligen ledt dertill, att förlagskapitalet blifvit allt mer och mer eftersökt och fördyradt; och mängden lider kämbart af en hög räntefot. Men det är skilnad mellan dyrt penningkapital och brist på rörelsemedel. Jag tror derföre, att det är ganska välbetänkt af Regeringen att låta de enskilda nya jernvägsfunderingarne antingen hjälpa sig sjelfva eller afbida ett annat år. Jag tror och hoppas att, när Regeringen icke velat påtaga sig ansvaret för att *hvarje* riksdag uppmuntra till nya jernvägsföretag genom bidrag från statens sida, Riksdagen icke heller vill taga hela ansvaret på sig att påtruga Regeringen nya millioner till utlåning åt nya jernvägsbolag, innan de nu påbörjade jernvägarne hunnit närmare sin fullbordan.

Jag kan icke alldeles lemna å sido, att i utlandet ställningen i Sverige afmålats så, som skulle här råda en våldsamt kris. Det är lyckligtvis icke händelsen, men det *kan* inträffa; och stora prisfall hafva redan egt rum på värdepapper, som dock representera goda och

Kongl. Maj:ts proposition om statsverket.
(Forts.)

allvarliga företag. Nu vet hvar och en att vid 1857 års kris var samma föregångare. Då trodde fastighetsegarne på landet och i städerna att det var en sak som icke angick dem. Några år senare hade de funnit, att det kommit deras tur. Så nära äro alla näringsgrenar med hvarandra förknippade, att när det en gång bryter löst, så kan det gå hela raden igenom. Jag kan dock upplysa, att oaktadt det betydliga prisfallet å värdepapper tvångsförsäljningar lyckligtvis höra till undantagen, tvärt emot förhållanden i andra länder. Af dessa skäl anser jag, att man beträffande nya jervägsföretag bör se tiden an, åtminstone ett år, och jag vädjar till Stats-Utskottet att icke måtte tillstyrka Riksdagen lemna en uppmuntran, hvarför Regeringen icke velat påtaga sig ansvaret.

I afseende å 5:te hufvudtiteln förekommer i rådsprotokollet ett yttrande af chefen för Sjöförsvars-departementet, angående fyr- och båkafgifterna, deri han säger: »men den grundsatsen bör väl icke frånträdas att sjöfarten skall bekosta de för densamma erforderliga säkerhetsanstalter», hvarjemte han antyder »att den erforderliga jennvigten mellan inkomster och utgifter torde böra sökas dels i höjda fyr- och båkafgifter för den utrikes sjöfarten och i sådan afgifts läggande i viss mån på den inrikes sjöfarten, dels i minskade direkta utgifter för lotsningens upprätthållande genom höjda lotstaxor». Det är med smärta jag funnit att chefen för Sjöförsvars-departementet, hvilken jag för min del vill anse såsom chef för all landets sjöfart, adopterat den åsigt, att alla säkerhetsanstalter för sjöfarten böra bekostas genom direkta, från desamma uttagna afgifter. Jag vet icke precis hvart det skulle leda, om man oupphörligen afsöndrade den ena näringsgrenen efter den andra och sade till dem, som arbeta deri. »I tillhören icke samhället, I fån sjelfva bekosta edra ega angelägenheter, vi vilja icke hafva med eder att göra i annat fall, än då fråga är om bevilnings-taxeringen och andra afgifters uttagande, då skola vi kännas vid eder». I afseende på fyr- och båkväsendet har, efter det nya representations-sättets införande, ingen framställning till Riksdagen blifvit gjord att få använda några statsmedel för byggande af fyrar och båkar; tvärtom förekom det vid en riksdag en Kongl. proposition, hvori föreslogs, att ett par hundra tusen riksdaler skulle tagas af influtna fyr- och båkmedel för att användas till statens behof. Lyckligtvis bifölls icke detta, utan de för tillfället öfverskjutande medlen lemnades såsom reserv och hafva sedermera blifvit använda för fyrar och båkar. Våra fyrar och båkar hafva, liksom mycket annat under en period af stark utveckling, varit underkastade nödvändigheten att ombyggas och förses med mera tidsenliga apparater. Detta har kostat penningar och det är ganska naturligt. Emellertid är sjöfarten tack skyldig åt dem, som åstadkommit, att de fyrar och båkar, som finnas, äro tidsenliga och goda, hvaremot sjöfarten i afseende på kostnaden har en liten räkning uppgjord med staten eller det allmänna. Enligt officiela upgifter har från år 1864 till år 1873 på fyrar, fyrfartyg och förändringar af fyrar nedlagts en kostnad af 1,942,000 riksdaler, och vid 1875 års slut uppskattades hela värdet af samtliga fyr- och båkinrättningar till 4,370,000 kronor. Man torde deraf finna, att man således under de ifrågavarande åren, 1864 till

1873, af sjöfarten uttagit afgifter för byggande af fyrorn, som tillhöra Kongl. Maj:ts
staten och hvars varaktighet är utsträckt öfver mansåldrar. *proposition om
statsverket.*

Förut, då fråga var om något större arbete, beviljade Riksdagen särskildt anslag, och endast de mindre arbetena och sjelfva underhållet bekostades af de s. k. fyr- och båkmedlen. Om jag nu betraktar den andra sidan af saken, så erlägga redarne *bevilling* för hvad de förtjena på seglationen, men derjemte äfven *lastpenningar* för sjelfva fartyget, hvilket är en skatt på redskap och hvilken skatt går till statens allmänna behof. Detta är icke billigt, och det är derföre nödvändigt, att regeringen icke godkänner den grundsatsen att sjöfarten sjelf skall bekosta alla för densamma nödiga säkerhetsanstalter, ty om, med den nuvarande representationen, regeringen vänder sjöfarten ryggen, kan denna gerna upphöra såsom svensk näringsgren.

Den nuvarande representationen tillgodoser förträffligt landtmanna-intressena, men de andra yrkena behöfva regeringens förord, för att deras behof i någon mån kunna tillgodoses, och får icke sjöfarten påräkna det stödet, så är fara värdt att Riksdagen betraktar henne såsom något som ingendera af statsmakterna behöfver bry sig om. Nu ifrågasättes emellertid att komma med en förhöjning i afgifterna till fyrar och båkar samt i lotstaxorna. Vi hafva visserligen ännu icke en Kongl. proposition derom, men då jag för min del alltid tyckt det vara klokare att försöka »stämna i bäcken än att låta det komma i ån», så har jag ansett nödigt att saken kommer till allmän kännedom. Det är, som sagdt, fråga om att helt tvärt höja dessa afgifter med cirka 400,000 kronor om året. Denna siffra är icke officiel, men man har sagt mig, att man hoppades kunn komma till en sådan ökad inkomst. Jag ber nu att få presentera lotsverket, sådant det företer sig från sjöfartens sida. Ar 1827 utkom en Kongl. stadga för lotsinrättningen. Den var, för sin tid, ganska fullständig, men tid efter annan upstodo önskningar om förändringar i densamma och 1858 den 4 Maj utkom ett Kongl. Bref, som innehöll: »i hufvudsakligt ändamål att dels bereda lotsarne sådan ersättning för lotsningen, att de icke vidare må nödgas för sin bergnings skull söka biförtjenst af jordbruk och andra sysselsättningar utan uteslutande kunna egna sig åt sitt egentliga yrke, dels ock erhålla ökade tillgångar för nödig förbättring af fyr- och bakanstalterna i riket, som i synnerhet lotspersonalens nuvarande betryckta ställning det fordrar, hafve vi nu, för att i någon mån förbättra denna personals belägenhet och tillika förekomma lotsverkets förfall, i nåder funnit godt att med ungefärligen femtio procent höja såväl de af oss den 16 Maj 1827 fastställda lotstaxor som hittills utgående fyr- och båkafgifter». Denna författning skulle således bota *lotsverkets förfall* genom att pålägga sjöfarten högre taxor, men jag tror, att detta förfall egentligen härleder sig från denna Kongl. förordning, ty der står, att lotsarnes belägenhet skulle förbättras, men derjemte att de *icke* skulle behöfva sysselsätta sig med något annat, såsom jordbruk och fiske. De skulle endast vara tjänstemän, och detta kan väl gå an på ställen, der de hafva fullt upp att göra, men vid de mindre lotsstationerna, der nu lotsarne fingo veta, att de borde underhållas och blott sysselsätta sig med lotsning, som sällan förekom, der började förfallet inträda med stora steg. För mig är det tydligt, att det erfordras

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

något annat än penningar för att hjälpa upp lotsväsendet, och det är ordning. Då 1858 års förordning icke hjälpte, utkom år 1861 en annan förordning, som tillade lotsarne *infartspenningar*, hvilket var en afgift, lagd på fartyg, som idkade kustfart och hvars befäl kände vägen lika väl som lotsarne sjelfva hvadan lots icke erfordrades. Dessa kustfarare sluppo nu att taga lots mot det att de erlade *half* lotsafgift emot den som enligt taxan var bestämd, i fall samma fartyg begagnat lots. Jag vill icke yttra mig om Kongl. Maj:ts befogenhet att lägga afgifter på den allmänna trafiken för något, hvaraf den icke kommer i åtnjutande, ty detta är nu en passerad sak, emedan infartspenningarne afskaffades år 1868 och detta af två skäl, det första, att man tyckte det vara orimligt, att de, som sjelfva kände vägen, skulle skatta till lotsarne, och det andra, hvilket var ännu viktigare, att man märkt en viss försöfnig inträda bland lotsarne, som fingo half afgift för det de gjorde ingenting. Nu är ånyo fråga om en förhöjning i lotstaxorna. Om den vidtages, kommer den särdeles olämpligt, alldeles såsom förhöjningen år 1858, då man knappt hade råd att rusta ut sina fartyg efter 1857 års kris. För närvarande är det så klenf för sjöfarten som det gerna kan bli. Jag påstår också att denna höjning saknar all billighet och att det åsyftade ändamalet alldeles icke kommer att vinnas. Hvad jag nu tagit mig friheten anföra, får icke anses såsom ett klander hvarken mot Hr Sjöministern eller mot Lotsstyrelsen, emedan det är det förflutna som jag affhandlat. Jag har endast ansett mig böra omnämna det såsom en varning för det tillkommande och en önskan att det må blifva mera ordning och skick samt mera allvar uti lotsväsendet, än hittills. Såsom en bevisning för befogenheten af mitt yttrande torde jag få för Herr Talmannen uppläsa en berättelse om några strandningsfall, som skett här i granskapet under hösten och under *ledning af kronolotsar*:

»Den 13 Oktober afgick ångfartyget *Pansy* med full last af hafre och kronolots ombord. Vid passerandet af Sandhamn kom fartyget på grund, måste återvända till Stockholm, lossa lasten, intagas i härvarande docka för att repareras.

Den 4 November anlände engelska ångfartyget *Wastdale* under ledning af kronolots. Vid passerandet af Kodjupet vid Waxholm stötte fartyget på grund, hvarföre fartyget måste af dykare undersökas.

Den 6 November ankom hit engelska Ångfartyget *Aletea*. Vid utgåendet från Gefle, der fartyget intagit trälust, hade fartyget, oakadt kronolots funnits ombord, varit på grund. Befälhafvaren beslöt då att gå till Stockholm för att låta undersöka fartyget af dykare. Då fartyget med en i Stockholms skärgård erhållen kronolots ombord skulle passera genom Kodjupet, törnade det på grund, kom följande dag flott och fortsatte resan till Stockholm, der fartyget blef provisio- nelt repareradt och afgick till London.

Den 16 November afgick härifrån ångfartyget *Presto* med full last under ledning af kronolots. I närheten af Dalarö grundstötte fartyget och måste undersökas af dykare innan resan kunde fullföljas.

Den 9 December afgick härifrån engelska ångfartyget *Severn* med kronolots ombord. I närheten af Sandhamn grundstötte fartyget, som måste af dykare undersökas, innan resan kunde fortsättas.

I November månad, då ångfartyget *Arla* på resa till Köpenhamn med jernlast för storm måste gå inomskärsleden norrifrån till Kalmar sund, grundstötte fartyget till följd af lotsens försumlighet.

Illa står det saledes till med lotsväsendet, och om sjöfarten skall erlägga förhöjda lotspengar, så bör det väl ordnas på samma sätt som då postverket tager förhöjd afgift under benämning assuransafgift, eller att man får *någon* ersättning, när kronolots sätter fartyg på grund. Nu deremot händer det sällan, att någon lots får straff för brist på kännedom eller för uppenbar vardslöshet.

En annan sak, rörande handel och sjöfart har af sjöministern blifvit omförmäld och gör mig stor glädje. Herr Statsrådet framhåller nämligen nödvändigheten att, för försvarets skull, Baggens-stäket bör upprepassas, åtminstone till 12 fots djup. Då han framställt detta i rådsprotokollet, så tager jag för gifvet, att hans ärade kollega Krigsministern icke vidare har någonting deremot? Det är i ar jemt 40 år sedan denna fråga först framkom sasom en framställning från Stockholms dåvarande kommunalrepresentation. Sedermera har samma fråga i form af motioner förekommit vid flera riksdagar, och det har icke varit utan att Riksdagen visat benägenhet för saken, men de som hade hand om vart försvar hyste en annan mening. Stockholms stadsfullmäktige hafva ock förklarat sig villige att betala tredjedelen af kostnaden för att få denna genväg till södra delen af Sverige och slippa ett längre och krokigare farvatten, men så ihärdigt är det passiva motståndet, att allt som blifvit skrifvet och taladt i detta ämne förklingat i rymden. När jag nu sökte att få reda på, *hvar* frågan befann sig liggande, efterhörde jag först i Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, derpå i Civil-departementet, men förgäfvos. Slutligen fann jag den i Landtförsvarsdepartementet, der den hade hvilat i god ro sedan år 1870! Jag hoppas att Herr Sjöministerns uttalande nu måtte leda till att denna fråga blir på allvar uptagen, ty det är nästan otroligt att våra fartyg under 60 å 70 års fred nödgats göra den långa kroken kring Wermdön *blott* för den farhågan att stället om det upprepassades skulle *kunna* forceras af en fiende. Mycket bekymmer borde denna eventualitet icke ingifva då man har sig bekant hvartill minor duga.

I afseende på den militära afdelningen af Sjöministerns anförande är det ett par saker, som jag icke har klart för mig. Det står nemligen i propositionen: att pensionerade officerare skulle vara förbundne att, om krig utbryter, åter inträda i tjänst, i hvilket fall de skulle användas i den grad de förut innehåft.

Jag tror, att man bör lata pensionerade officerare vara pensionerade. Är det någon bland dem, som känner sig så lifvad och kraftfull, att han kan gå i tjänst, gör han det nog utan ett på förhand gifvet åliggande. Men att uppställa såsom regel, att pensionerade officerare, som tagit afsked vid 55 års ålder, *skola* kunna inkallas vid 65 å 70 års ålder, tror jag så mycket mer vara ett misstag, som man derigenom liksom nu fortfarande kommer att hafva en lista på personer hvilka *varit* sjöofficerare, och höga vederbörande kunna då inbilla sig att de hafva en disponibel reserv att tillgå. Det bör så mycket mindre ifrågasättas någon förpligtelse att återinträda i tjänst, som det nu begäres rättighet att *afskeda* officerarne med eller mot deras vilja,

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

när de hunnit pensionsåldern hvilket jag visserligen icke anser orätt, men har Kongl. Maj:t genom någon åtgärd låtit en sjöofficer förnimma att han icke vidare är lämplig för tjänstgöringen under freden, och har en sjöofficer af sådan anledning erhållit nådigt afsked med pension, då fordar billigheten att man till den afskedades eget bedömande lemnar, huruvida han anser sig kunna under krigstid åter inträda i tjensten. Jag anser en reglementarisk tvångsbestämmelse i detta hänseende både olämplig och skadlig.

Min andra anmärkning gäller ett litet ord, som heter »verklig tjänstgöring». Jag tror att all tjänstgöring alltid bör vara verklig och jag hyser en liten obenägenhet mot onödigt begagnande af förstärkande ord såsom: »verkligt mynt» och »verklig utgift» och »verklig tjänstgöring». Detta är för öfrigt en småsak och ordet står väl ännu icke i något reglemente.

I afseende på sjöförsvarets personal förekommer en antydning om, att denna behöfver till antalet ökas. Jo jo men! det är nog händelsen. När här för några år sedan framlades den Kongl. propositionen om att sammansla de begge grenarne af sjövapnet, så tillät jag mig att dervid yttra, att det var en god början, men att officerspersonalen var alltför fåtalig. Det går icke lika fort att uppfostra en erfaren sjöofficer, som det möjligen kan gå att bygga ett eller annat fartyg. Fordom hade vi vid flottan 221 officerare, men under allt detta ropande på reduktion, utan afseende på hvad som borde reduceras, blef denna siffra nedsatt till 140, hvilken är så mycket för liten att, om det skulle rustas något öfver de vanliga exercisexpeditionerna, tror jag det skulle blifva ganska svårt att få det befäl, som erfordras.

Med glädje ser jag att anslag begäres till egen lokal åt sjökrigsskolan. Da denna skola allmänt erkännes såsom ett godt och ändamålsenligt undervisningsverk, lärer det icke i längden gå an att Riksdagen säger att just den skolan icke skall få komma under eget tak, utan bero af tillfälliga hyreskontrakt. Jag tillåter mig icke att nämna något om sakens detaljer, men hvad hufvudsaken beträffar, tror jag att det är nödvändigt skaffa sjökrigsskolan en lämplig lokal och dertill torde man icke böfa vara alltför angelägen att omgestalta en gammal byggnad blott för några tusen kronors besparing, om hvad som åstadkommes blir mindre ändamålsenligt, än om man bygger helt och hållet nytt och tidsenligt.

I afseende på materielen har sjöministerns framställning väckt stort uppseende. Jag vill otvetydigt gifva tillkänna huru jag uppfattat hans yttrande i rådsprotokollet. För min del har jag icke uppfattat det så, som vore det hans afsigt att nu begära Riksdagens godkännande af en plan innefattande alla de fartyg, hvilka här upräknas såsom möjligen ifragakommande att byggas under loppet af tolf år.

Det af Herr Sjöministern framlagda förslaget har till utgångspunkt hvad han, med kännedom om under förhanden varande förhållanden, anser vara den ändamålsenligaste materiel som kan framställas såsom ett önskningsmål. Detta är nu hans åsigt och att han så att säga »tänkt högt» inför Riksdagen kan jag icke ogilla, änskönt jag mången gång förut förklarar mig emot antagandet af så kallade sjöförsvarsplaner, emedan de vanligen icke hinna till hälften genomföras förrän

nya uppfinningar bringa frågan i ett annat läge. Vore framställningen sådan att man begärde riksdagens godkännande å en uppgjord plan, för att bygga sjökrigsmateriel under tolf års tid, så skulle jag helt visst vara den förste att dertill säga nej! Men här är fråga om att bifalla eller afslå en tillökning i anslaget för materielen, med cirka sexhundredrusen kronor mer än som beviljades vid sistlidna riksdag, och detta vill man afslå, antingen emedan herr sjöministern visat sig tänka litet längre än för dagen eller också emedan man befarar att ett bifall skall leda oss in på underhållskostnaden af ett väldigt sjöförsvar. Det är lärorikt finna huru motståndarne till allt sjöförsvar nu gått tillväga. Innan sjöministerns yttrande till rådsprotokollet blef Riksdagen delgifvet, hade några siffror derur såsom man säger transpirerat. Man uppletade den största, som var hela kostnaden för det uppgifna antalet fartyg af olika certer, och som skulle utgå under tolf år och som uppgafs till fyratvå millioner kronor. Denna siffra skref man, förmodligen med stora bokstäfver, på väggen, och sedan försäkrade man att de tilltänkta fartygen endast lämpade sig för ett stort sjöförsvar, som var afsedt att beherrska de omgifvande hafven, och så var man färdig med försäkran att alltsammans var för stort och för dyrt för oss och att därför icke ens två tredjedelar af en million kronor borde beviljas, för att erhålla en tillökning i vår ringa sjökrigsmateriel.

Men ej nog med att penningssumman afskräckte, det låg äfven något förfärande i benämningen »ramfartyg», och detta föranledde mig, då jag icke har sett hvarken ritning eller beskrifning på det ramfartyg, som här skulle komma att byggas, försöka en liten jemförelse mellan ett ramfartyg enligt fransysk modell och monitorn Loke. Man kommer då till följande lärorika jemförelsepunkter:

Det föreslagna ramfartyget enligt fransysk plan.

Monitorn Loke.

Det pansrade däckets höjd öfver vattnet.

3 à 4 fot.

Cirka 2 fot.

På detta däck finnas två pansrade, fasta torn — placerade så, att det ena befinner sig på cirka $\frac{1}{4}$ af fartygets hela längd från förstäfven och det andra på samma afstånd från akterstäfven — hvardera med en 8,08 tums kanon på en rörlig vändskifva, så att den främre kanonen kan skjuta från rätt förut till cirka 50° akter om tvärs samt den aktere kanonen från rätt akterut till cirka 50° för om tvärs.

Ett rörligt torn med två st. 8,08 tums kanoner, hvilka kunna skjuta från rätt förut till cirka 70° akter om tvärs.

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Mellan båda tornen finnes en pansrad byggnad till skydd för skorsten och för uppgångarna till det ofvan befintliga stormdäcket.

Skorstenen är omgifven af en särskild pansarklädnad; mellan denna och tornet finnes en brygga, hvilken tjänar som stormdäck, men som kan borttagas under strid, för att icke inskränka kanonernas skjutvinkel.

Kanonernas höjd öfver vattnet.

Cirka 13 fot.

Cirka 6 fot.

Fart.

13 à 14 knop.

7 à 8 knop.

Sido-pansar.

För och akter: 8 tum. Mid- 5 tum.
skepps 13 tum.

Torn-pansar.

8 tum, med 12 tums träbackning.

Eldfronten 18 tum, för öfrigt 15 tum.

Bordvarts om den mellan tornen varande pansradé byggnaden finnas fredslogementer för en del af besättningen.

På stormdäcket är afsedt att uppställa 4 à 6 st. mindre kanoner (4,1 tums).

Taklingen utgöres af två mindre master med endast snedsegel.

Ingen må tillåta sig tro att Herr sjöministern är ansvarig för rigtigheten af dessa uppgifter, men icke desto mindre afvaktar jag med lugn alla försök att bestrida deras rigtighet. Om man jemför de begge fartygens egenskaper med hvarandra, så finner man att ramfartyget är snabbare och att kanonerna dera ligga något högre, men i öfrigt är skilnaden mellan detta fartyg och en monitor väsentligen endast den att ramfartyget är försedd med en vädur eller bagge. På det hela taget har Herr sjöministern begått ett oförlätligt misstag när han försummade att benämna den nya fartygscert, han önskade införa, *Monitor med bagge*. Han hade kanske på det sättet fått monitorernas vänner till bundsförvandter. Jag har ingenting mot monitorerna såsom positionsartilleri, som ligger bra der det ligger, men som helt och hållet saknar förmågan att begagna en vunnen fördel genom att kunna följa en motståndare, som nödgats gifva vika. Det är denna egenskap hos ramfartyget, hvilken jag sätter värde på, och därför önskar jag tillkomsten af ett ramfartyg, utan att jag derföre på förhand må anses hafva förbundit mig att votera anslag till flera sådana fartyg.

Sedan jag nu visat att det icke är mycket som blifvit för materiel-
 en begärt, och redan alla hafva sig noggsamt bekant att den ifråga-
 satta tillökningen i anslag till sjökrigsväsendet icke föranleder några
 nya eller tillökade skatter, så kommer frågan på sin verkliga stånd-
 punkt och i sin rätta dager. Frågan gäller: skola vi hafva *något* eller
intet sjövapen? Det är en besynnerlig omständighet och ser nästan
 ut, som vore det mening, att vi skulle fortsätta i en kretsgång,
 bestående deri, att, *när* det är fråga om sjöförsvaret, vilja vi icke
 hafva något sadant, och, *då* frågan gäller landförsvaret, äro vi äfven
 så lagom benägna för detta. På sadant sätt komma vi raka vägen
 till hvad som kallas *försvarslöshet*, hvilket visserligen också är ett
 tillstånd; men låtom oss da hafva styrka och mod att erkänna det
 rent ut! låtom oss icke söka inbilla oss att vi kunna slå några verk-
 liga fiender med blotta fraser! Det går icke! Låtom oss icke heller
 inbilla oss, att de, som hafva intresse i att taga reda på verkliga till-
 ståndet i vårt land, icke också göra det; de ega en kännedom derom,
 fullständigare än den flertalet af nationens representanter besitta. För
 min del kan jag icke annat än tro, att man endera bör göra *något*
 för att få ett sjöförvar, eller ock säga ifrån att man icke vill hafva
 något; skall man nagonsin kunna uträtta något i detta afseende bör
 det vara da vi ega krafter, som synnerligen kunna genomföra en sådan
 idé och som visat sig därför ega en varm hängifvenhet. Dock, äfven
 detta klandrar man; man har till och med klandrat, att den, som i
 14 § Regeringsformen står omnämnd såsom högste chef för landt- och
 sjöförsvaret, visat sig intresserad för sjöväsendet, utan att hafva för-
 summat landförsvaret. Jag för min del ser deri blott anledning till
 glädje, ty skall något, vare sig till lands eller sjös, kunna genomföras,
 är det när de, som stå i spetsen för så viktiga angelägenheter, visa
 intresse därför.

Jag har nu slutat mina betraktelser öfver den Kongl. propositionen,
 men anhåller hos Herr Talmannen att få tillägga ett litet postscriptum,
 i det jag till bemötande upptager några här fällda yttranden. En
 ärad talare har utbrustit: »hvad står på! är det någon krigsfara? är
 det någon rofgrig örn, som kastat sina blickar på det svenska landet?»
 Jag för min del vet icke att något står på, att någon krigsfara är för
 handen, men det vet jag, att uppkommer en sådan, då är det för sent
 att diskutera hit hörande frågor och då komma dessa ord att ljuda
 i deras öron, som nu vilja lemna allt till morgondagen. Den som tror
 att militärer kunna fullgöra hvad man af dem fordrar, utan föregången
 uppfostran, den misstager sig; ty det är icke nog att skrivas in i en
 rulla, man måste också lära sig känna hvilka förpligtelser man genom
 en sådan inskrifning åtagit sig, och de, som inom krigsväsendet skola
 uppträda såsom ledare måste hafva en speciel uppfostran och mycken
 erfarenhet. Säkert är, att, om vi först när krigsfaran står för dörren
 skola tänka på vårt försvar, så är det för sent. Lyckligt nog, om
 icke just de personer, som nu försäkra att ingenting behöfver göras,
 då komma att åt dem som bära ansvaret, högt ropa: »hvarför hafva
 vi ingenting gjort!» Det har blifvit yttradt, att våra grannar icke
 veta att vårt försvar är svagt. Jo, det veta de; det veta alla, som
 vilja och behöfva veta det. Vidare har blifvit sagdt om Danmark, att

Kongl. Majests
 proposition om
 statsverket.
 (Forts.)

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.*
(Forts.)

det skulle vara så fredligt. Det är mycket möjligt, men icke desto mindre har danska regeringen begärt och fått beviljad förstärkning i sjöförsvaret. Der gjorde ministrarne denna sak till kabinettsfråga, hvilket jag vill hoppas icke kommer att ske här, der inga partier finnas, som kunna, vare sig stödja eller öfverändakasta en regering. Den danska representationen biföll framställningen och gjorde deruti mycket rätt; ty en nation som bebor öar och halföar eller som i likhet med Skandinaviska halfön icke har andra gränser åt land än der inga vägar finnas, misstager sig, om hon helt enkelt säger, att vi icke behöfva något sjöförvar. Jag är icke bland dem, som i Danmark se någon afgjord fiende, men jag finner icke heller skäl att vi skola betrakta detsamma såsom en afgjord vän, ty derom har historien icke burit vittnesbörd. Derfor tycker jag att det går vår ära för när att vi till sjös skola vara betydligt underlägsna till och med det lilla Danmark. Det är icke värdt att tala om, att vi icke hafva råd att vara en sjelfständig folkstam.

Den ärade talaren yttrade sig äfven om »försvarsplanen;» men då han hade godheten att såsom ganska tillfredsställande erkänna Herr sjöministerns upplysningar derom, att hvarje år undersökningar anställdes å en del af svenska kusten, har jag intet annat att derom säga, än att den slutsats han kommit till, att man nemligen skulle uppskjuta anskaffandet af materielen, intill dess alla försvarsplanerna blifvit samlade, icke kan af mig biträdas. Vål har jag icke någon aning om årtalet då detta skulle kunna inträffa, men nog hinna både han och jag lägga våra ögon tillhoppa, innan någon sådan fullständig försvarsplan som icke vidare tarfvade revision skulle hinna åstadkommas. Sjömätningarne t. ex. böra ju under alla tider oafbrutet fortgå, ty hvad som göres i år är måhända icke lämpligt om 20 år. Att säga, det man skall vänta med att skaffa sig några försvarsmedel, till dess man blefve nödgad att försvara sig, tror jag icke heller kan af någon, som ämnar försvara sig, godkännas.

Det har blifvit sagdt, att man skulle trygga sig vid allianser. Ja, många nationer hafva fått sota för att de tryggt sig vid allianser, jag menar *uteslutande* vid sådana, och dessutom är det ju alldeles tydligt, att den allians, som kan stödja sig på, att man sjelf har något till sitt eget försvar, blir vida mindre tryckande och förödmjukande, än den som inrymmer att vi sjelfve icke ega någonting, men alltjemt fundera på det bästa möjliga, och under dessa funderingar låta en eller annan mansålder förflyta. En sådan allians kallas med andra ord *protektion*; och vilja vi hafva denna, låtom oss då söka den på ministeriel väg, i det vi derjemte förklara, att vi vilja gifva en tribut för att slippa hålla oss armé och flotta; detta skola vi dock hafva mod att säga rent ut och att, då regeringen begär medel för sjöförsvaret, svara Nej! och hänvisa henne till sökandet af allianser i utlandet. För min del tror jag att den bästa allians för regeringen vore att söka hos representationen och, om denna har sjelfförsakelse nog att afböja en sådan allians, är det vi få se!

Af hvad jag nu yttrat må ingen tro, att jag icke är en fredsvän. Jag kan smickra mig med att vara en bland de förste, som, såväl ofrentligt som enskildt, uppträdt mot det larmande frasmakeriet, som

hade till devis: »friskt mod i gossar blå» och som ansåg talet om rysshärförhat såsom tecken att vara en god svensk. Jag har vid föregående tillfälle yttrat och vidhåller ännu, att det är billigt och klokt att söka glömma det förflutna, att söka glömma våra olyckor, ty lyckas vi deri, så glömma vi äfven våra fel. Det är säkert att genom utveckling af fredliga förbindelser med vår östra granne befästa vi ett förhållande, som aflägsnar många faror. Men allt detta är icke ensamt nog; ty vilja vi vara kvar såsom en nation, som är själfständig och mån om denna sin själfständighet, få vi icke vara rädda för att tänka oss en utgift, sådan som den här ifrågasatta, och hvilken på det hela taget visst icke nedtrycker statsverket. Den är föreslagen i budgeten, men icke en skynt af skatteförhöjning skall genom densamma uppkomma. Det är således af redan befintliga medel den kommer att tagas, och äfven om vid en kommande riksdag finnes en ingående balans af endast fyra millioner, är det icke en sådan uppoffring, som den, man underkastar sig, om man på indirekt sätt förklarar, att man ingenting vill göra för sjöförsvaret. Frågans rätta betydelse, hvilken nu kommer att afgöras, framstår rätt klart om man uppställer den sålunda: »skola vi hafva ett landtförsvär och ett sjöförsvär? Ingen bestrider att vi skola hafva ett landtförsvär, ehuru visserligen mer eller mindre effektivt, mer eller mindre densift; men frågan är den, om vi icke behöfva bada delarne. Det är denna fråga, som nu i första hand kommer att af Stats-Utskottet besvaras. Kan man besvara denna fråga med en försäkran om att vi kunna försvara oss på land och att detta adrager oss de minsta uppoffringarne, blir det naturligtvis detta vara rikshushållare komma att med förkärlek omfatta, och då blir det väl saldt hvad man anser onyttigt. Men skulle svaret utfalla så: vi behöfva en så pass betydande flotta, att den, medan vi ordna våra försvarskrafter på land, kunna hindra en främmande gäst att få fast fot här i landet, är nyttan af densamma medgifven. En sådan flotta komme må hända att uppoffras, men så sker ju äfven till lands, i det man uppoffrar ett eller annat kavalleriregemente, för att bereda hufvudarmén tillfälle intaga de fördelaktigaste positionerna. Det är icke fråga om hvad som kan sparas, utan hvad nytta uppoffringarne medföra. I krig gäller det franska ordspraket: »il faut casser les oeufs pour faire l'omelette.» Det är icke fråga om hvilken del af Sveriges försvar som segrar i den sista drabbningen, utan huru en hvar fullgör sina alligganden. Viljon vi deremot icke hafva något sjöförsvär, låtom oss då upphöra med allt spegelfäkteri, låtom oss säga det rent ut, ehuru med all den gramslagenhet och höflighet, som diplomatiska förhandlingar nu för tiden fordra och som natt en sådan höjd, att en krigsförklaring aflattas i samma artiga ordalag, som ett kärleksbref. Men då böra vi derjemte gifva vår utrikesminister fullmakt, att han vid besvarandet af en sådan skrifvelse må tillåtas meddela: »våra kuststäder äro till eder disposition.» En mycket artig upplysning! Detta vore åtminstone en sanning, i den händelse man skulle besluta sig för att icke hafva något sjöförsvär. Skall man deremot hafva ett sådant, bör man skaffa sig ett, som icke är blott skenbart. För min del, såsom representant för en sjöstad, kan jag icke deltaga i något annat beslut, hvarföre jag ock till Stats-Utskottet hemställer, att det noga må betänka, innan det af andra

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts proposition om statsverket. än verkligt fosterländska och fullgoda skäl tillstyrker Riksdagen att afvisa det af regeringen nu gjorda försöket att få ett sjöförsvär.

(Forts).

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Ibland de anföranden, som denna förmiddag här blifvit afgifna, är det två som jag anser mig skyldig att besvara, det ena af Herr Hedlund, angående sjöförsvarets ordnande, och det andra af Herr Wallenberg, i hvad detta berörde lots- och fyrinrättningarne; och jag anhåller att få upptaga dem till besvarande i den ordning, de här blifvit afgifna. Men innan jag in- går i direkt svaromål på Herr Hedlunds framställningar, ber jag att med några ord få införa frågan inom de dimensioner, densamma rätteligen bör hafva. Herr Hedlund har i sitt anförande sagt, att Kongl. Maj:ts proposition skulle innehålla saker, sadana som att, genom antagande af det utaf mig i min underdaniga framställning till statsradsprotokollet åsyftade mål för försvarsverket till sjös, vi skulle kunna häfda vår ställning gent emot jernstarka och svagare makter, och han har vidare yttrat, att denna Riksdag skolat aflöpa i ganska mycket lugn, derest icke frågan om sjöförsvarets ordnande blifvit inkastad. Jag tager dessa påståenden sasom utgångspunkt för det yttrande, hvarmed jag önskar få inleda frågan inom dess rätta dimensioner.

För hvar och en, som vill utföra någonting här i lifvet, det må nu vara en byggnad, eller hvilket företag som helst, lærer väl den första åtgärden vara den, att tänka sig för hvad han vill, hvad för ett mål han för sig uppställt, vare sig detta afser en tillbyggnad eller en nybyggnad. Om man tillämpar detta på sjöförsvaret, i hvad detta nu utgör föremål för mitt yttrande, så veta vi alla, att för icke så särdeles många år sedan här ganska högt uttalades, att vi icke ega någon flotta, hvilket förhållande då klandrades. Det var likväl ingen, som behöfde taga åt sig detta klander, emedan den omständighet, att hvad vi då egde icke längre var tidsenligt, var något som ingen i detta land rådde för; det var uppfinningarne, intelligensen, som härför borde klandrats, och för dem vill man väl icke sätta några skrankor. Den allmänt aktade och mycket saknade man, som vid denna tid utöfvade chefskapet för Sjöförsvars-departementet, framlade då sasom mål för Sveriges sjöförsvär ett förslag, som gick vida längre, än det jag nu framlagt. Han satte nemligen såsom mål för sjöförsvaret landets försvar, *dels*, i dess mest begränsade mening, på egna kuster och farvatten, *dels ock* medelst krigsfartygens användande på närliggande haf samt anfall på fiendtliga kuster, och han föreslog till anskaffning den materiel, som *då* för våra förhållanden var den lämpligaste. Jag deremot hopsummerar sjöförsvarets ändamål under endast den första af dessa rubriker. Om nu det mal, man eftersträfvat, bör vara temligen tydligt och klart, innan man företager tillbyggnaden, så borde det väl icke af någon böra klandras att den, som fatt sig anförtröad ledningen af denna tillbyggnad, först och främst gör för sig sjelf klart, hvartill densamma bör afses, och derefter inför Konungen framställer sina åsichter om frågan, med begäran att de framställningar rörande densamma, som skola till Riksdagen göras, må på dessa åsichter få grundas. Detta är hvad jag gjort. Frågan har således aldrig varit att för Riksdagen framlägga någon plan för sjöförsvarets ordnande; tvärtom har

jag i inledningen till mitt underdåniga memorial tydligt framhållit, att denna uppgift vore aldeles för vansklig, att man skulle kunna företaga sig densamma, och det är i denna inledning, som det af Herr Hedlund aberopade yttrandet återfinnes — icke i Kongl. Maj:ts proposition om statsverket. (Forts.)

Herr Hedlund började sitt anförande med yttrandet, att det skulle ligga så mycket oförstånd i hvad chefen för Sjöförsvars-departementet uttalat i omnämnda underdåniga memorial, men da han hunnit slutet af anförandet, fann jag honom icke hafva haft något annat oförstånd att lägga mig till last, än det att jag sökt utreda, huru försvarsverket till sjös borde ordnas för att inom en viss kostnad bäst uppfylla den bestämmelse, jag anser detsamma böra hafva. Oförståndet skulle, om jag rätt uppfattat honom, ligga deri, att, da vi åtnjuta allmän aktning af andra nationer och da var Konung haft anledning att, med begagnande till och med af superlativa uttryck, i sitt trontal framhålla detta, vi under sådana förhållanden likväl söka ordna vårt försvar. Jag medgifver, att, om man har den uppfattning om behofvet af ett försvar som den ärade representanten för Göteborg och Bohuslän, kan man kalla detta oförstånd, men inför fäderneslandets tribunal tror jag att icke någon, och allra minst den som bär ansvaret för en del af försvaret, bör kunna klandras derför, att han vill ordna detta försvar. Det var visserligen ett och annat i Herr Hedlunds anförande, som häntydde derpå, att det äfven skulle kunna finnas litet oförstånd i sättet, på hvilket detta ansetts böra ske, men jag får uppriktigt bekänna, att jag skulle saknat anledning att så tolka hans yttrande, derest jag ej i den allmänna pressen hade sett mitt memorial bedömdt fran en synpunkt, som skulle kunna häntyda på en sådan uppfattning, och det är med afseende derpå samt da jag har anledning dertill af Herr Hedlunds anförande, som jag skall be att få upptaga till besvarande ett par af de viktigaste af dessa invändningar.

Den första invändningen, som blifvit gjord, är den, att vi hafva icke tillfälle att ingå i frågan om ordnande af sjöförsvaret, så länge frågan om landtförsvaret icke är afgjord. Bäst vore utan tvifvel, om dessa två fragor finge behandlas gemensamt; men vi veta alla, att fragan om landtförsvarets ordnande icke hunnit bringas i den ställning, att den kunnat framläggas denna riksdag. Deremot är förhållandet annorlunda med sjöförsvaret. Kongl. Maj:t framlade för sista Riksdagen grunderna för ordnande af flottans personal, och bada Kamrarne fattade det beslut, att Riksdagen, med godkännande af de hufvudgrunder, på hvilka förslaget var bygd, skulle hos Kongl. Maj:t begära framläggandet af ett nytt förslag till denna riksdag; men mycket riktigt ansåg Särskilda Utskottet, som hade fragan sig anförtrödd, skäl att till Kamrarne göra hemställan, att Riksdagen måtte anse besluten i bada Kamrarne vara så olika, då tillämpningen af den allmänna värnpligten icke kunde komma att deri ingå, att de icke kunde sammanjemkas. Så som Kongl. Maj:t föreslog Riksdagen att flottans personal borde ordnas, så är den personal som nu finnes redan ordnad, och jag finner icke vid sådant förhållande den omständighet, att de bada frågorna icke kommit fram samtidigt, vara ett skäl, att jag skulle tillbakahålla uttalandet af min åsigt om, huru sjöförsvaret bör vidare utvecklas. Man har dock sett, att det icke varit på det sättet

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

menadt, som man i allmänhet har framhållit denna fråga, man har sett atminstone fran ett hall, att det verkligen är fråga om hvad Herr Wallenberg också anmärkt, huruvida det skall finnas något sjöförsvär alls. Min asigt om den saken finnes redan anford i det underdåniga memorialet.

Man har vidare invändt, att Sverige icke har råd att bekosta både landt- och sjöförsvär, samt att derfore borde sjöförsväret, strykas. Ja! mine herrar, är detta förhallandet, att Sverige icke kan bekosta båda, så delar jag den asigt, att sjöförsväret bör strykas; men skola båda finnas, hvilket jag anser vara enda utvägen till ett betryggande försvär, får man icke uppställa något lägre mål för sjöförsväret, än det jag gjort.

Man talar äfven om, att det är omöjligt för oss, som hafva så begränsade statsinkomster, att åstadkomma ett verksamt skydd för våra kuster, då den summa, vi derför förmå offra, är så låg, jemförelsevis med hvad andra nationer kunna dertill lemna. Det är visserligen sant, att summan är ganska låg; men det är icke alltid penningebeloppet, som afgör detta, utan äfven det sätt, hvarpa det användes. Man har aberopat, att Rysslands marinbudget uppgår till 70 millioner, under det var uppgår till ett jemförelsevis lågt belopp, och att detta vore ett bevis på, att vi icke skulle kunna tänka på att uppräda till skydd för våra kuster. Vi måste dock betänka, att Ryssland med sitt sjöförsvär afser två saker, det första att kunna mäta sig på öppna hafvet med andra sjömakter; det andra att kunna skydda sina egna kuster, under det att med vårt bör afses endast det senare. För att på öppna hafvet kunna utöfva en stark offensiv makt, får det lof att skaffa sig krigsmaskiner, som kosta 10 à 12 millioner; men för egna kusters försvar behöfva icke vi atminstone kostbarare fartyg, än jag omtalat i mitt memorial. Det är resultatet man skall döma efter och icke efter endast siffrorna; och då Ryssland började att tillägna sig pansarfartyg vid samma tidpunkt som Sverige, torde det icke vara alldeles ur vägen att se till hvad Ryssland åstadkommit i detta afseende vid jemförelse med oss.

Man skall då finna, att Ryssland i denna stund eger 29 pansarfartyg, hvaraf 27 i Östersjön och 2 i Svarta hafvet. Af dessa äro 3 under byggnad och afsedda att verkligen blifva starka fartyg; men af de återstaende 24 i Östersjön finnas icke flera än 2, som göra större fart än 11 knop, 4 göra 10 à 11 knop, 3 göra 9 à 10 knop, 4 göra 8 à 9 knop, 13 under 8 knop.

Hvad pansaret beträffar, finnes icke något enda fartyg, som i sjelfva skeppskroppen har tjockare pansar än 9 tum, och detta blott ett enda; alla de öfriga hafva mindre än 6 tums pansar i vattenlinien. Således, mine herrar, tror jag, att, om Sverige hade en sådan sjökrigsmateriel, som är omtalat i mitt memorial, vi icke skulle behöfva frukta äfven Rysslands sjömakter, så vidt det vore fråga om att förhindra eller försvära en landstigning. Ett bevis på huruledes det är möjligt att med ganska sma medel åstadkomma nagonting dugligt, blott man har målet dit man vill komma stadigt för ögonen, se vi i Danmark. Femte hufvudtiteln hos oss har under de senaste fem åren uppgått i medtalt till omkring 6,260,000 kronor, under det Danmarks sjöförsvärs-

budget, mig veterligen, icke något år öfverstigigt 5 millioner kronor; och likväl, därför att Danmark vet hvart det vill gå, har det kunnat *Kongl. Maj:ts proposition om statsverket.* åstadkomma ett sjöförsvär, som är betydligt öfverlägset vårt. (Forts.)

Man har vidare klandrat den dryga kostnad s. k. ramfartyg skulle medföra. Det kostar måhända 4 millioner kronor, derest man vill hafva det största snabbgående och det största passiva motstånd, som inom vissa dimensioner kunna åstadkommas, det är sant! men man glömmar att tänka på en sak, nemligen att en krigsmaskin, för att den skall duga något till maste skötas af människohänder. Om jag jemför hvad en ram med sin bemanning kostar med hvad t. ex. en bataljon af våra gamla kanonslupar kostade, finna vi, att kanonsluparne med sin besättning, ehuru förnyelse- och underhållskostnaden för samtliga tolf sluparne årligen icke uppgick till mer än omkring 26,000 kronor, nu skulle kosta omkring 316,774 kronor, fullt bemannade, under det att ramen med sin besättning kostar endast omkring 343,000 kronor. Om icke kanonslupen på sin tid var ett för kostbart vapen, borde väl icke heller nu ramfartyg anses dyrare, än att vi kunna åstadkomma dem.

Man har slutligen talat om, och äfven Herr Hedlund, att skulle sadana förvecklingar uppstå, dervid vårt sjöförsvär skulle behöfva anlitas, lära nog de, som gå emot oss, draga försorg att hela vår sjömateriel blir inestängd. Detta är visserligen möjligt, åtminstone är det omöjligt att bevisa motsatsen; men på hvilket håll sannolikheten ligger, det kan man säga, och i det fallet tror jag, att den, som vill litet tänka sig in i saken, skall finna, att den sjökrigsmateriel, som i memorialet finnes oförmäld, inestänges icke af den sjökrigsmateriel, hvaröfver vara grannar för närvarande förfoga. Fran Arholma till Kalmar sund är en oafbruten sträcka af skärgård. Antag, att någon af våra grannar skulle finna lämpligt att anskaffa en sådan sjökrigsmateriel, att hvarje fartyg vore så starkt, att det kunde mäta sig med ett af våra starkaste, är det likväl en omöjlighet, att hela denna kust skulle kunna dermed effektivt blokeras; och om det skulle vara fråga om att blifva inestängde i Karlskrona, vågar jag påstå, att sannolikheten för, att något af t. ex. tre kraftiga fartyg skall komma ut derifrån och hinna dit på kusten, der det skulle uppfylla sin bestämelse är större än att tio fartyg utanför skulle kunna förhindra det. Vi sågo under amerikanska kriget, huru en hamn, som visserligen icke är lik Karlskrona men i afseende å sin sjöförbindelse kan dermed jemföras, nemligen Willmington, blokerades af nordstaterna, men detta hindrade icke att det var en regelbunden »blockade-running», i det att fartyg gingo ut och in i stort antal, och dessa fartyg voro vanliga handelsångare. Under sadana omständigheter, och da sannolikheten ligger för att vi skola lyckas i det fallet, och om det är sant att, derest vi lyckas, vi må anses hafva vunnit vårt mål, tror jag det är riktigt, att vi skaffa oss hvad som fordras för att vinna malet.

Herr Wallenberg har framkastat några smärre anmärkningar i afseende på den militära delen af frågan, som jag anhåller att i korthet få vidröra. Den ena var angående lämpligheten, att den, som en gång lemnat den aktiva tjensten, skulle i händelse af krig dit inkallas; och den andra beträffande uttrycket *verklig tjenstgöring*. Hvad den

Kongl. Maj:ts
proposition om
lotsverket.
(Forts.)

förra anmärkningen angår, är det ett förhållande, som funnits i vårt land sedan år 1860. Det har varit ett vilkor för åtnjutande af fyllnads-pension att vid infallande krig och större rustningar, till en viss ålder, vara skyldig att ingå i tjenst. Beträffande uttrycket *verklig tjenstgöring*, får jag upplysa, att denna term redan finnes i det lönereglers-cirkulär, som fran Landtförsvars-departementet utgått.

Vidkommande härefter Herr Wallenbergs yttrande om *lotsverket*, ber jag till eu början få återupprepa hvad han sagt, att hvad jag yttrat till statsrådsprotokollet icke må anses innebära hvarken hvad Kongl. Maj:t kan komma att besluta, eller hvad chefen för Sjöförsvars-departementet kan komma att föreslå, utan allenast min enskilda uppfattning; men det torde icke desto mindre vara min skyldighet att litet närmare förklara de grundsatser, som jag velat i dessa ord i statsrådsprotokollet uttala. Jag har nemligen aldrig ännu hört det ifrågasättas i vårt land, att icke sjöfarten skulle bekosta de säkerhetsanstalter, som för densamma äro erforderliga; och vid ett sådant förhållande, och då lotsverket för närvarande befinner sig i en högst ofördelaktig ställning, vore det väl litet förhastadt af mig att framkasta ens skymten af den föreställningen, att Kongl. Maj:t skulle vilja föreslå Riksdagen att genom direkta anslag upprätthålla lots- och fyrväsendet under det att å andra sidan Riksdagen icke bör hållas i okunnighet om ställningen. Jag är icke den, som vill lägga nagon tunga på sjöfarten, utan tvärtom anser jag, att det är alldeles nödvändigt att lätta sjöfarten, så mycket som ske kan; men jag tror icke, att den första tunga, som man bör taga bort, är denna, utan en annan, som Herr Wallenberg också omnämnt, eller *lastpenningarne*. Dessa lastpenningar drabba den utrikes sjöfarten ensamt, och troligen erinra sig de flesta af denna Kammares ledamöter, att Kongl. Maj:t år 1872 hos Riksdagen väckte förslag om lastpenningarnes borttagande i afsigt att lätta sjöfarten; men detta afslogs af Riksdagen. Rätta lösningen för närvarande tror jag derföre ligga deri, att man höjer fyr- och bakafgiften med hvad som är ytterst nödvändigt, och att man pålägger den inrikes sjöfarten i viss mån förhöjd afgift, derest nemligen den inrikes sjöfarten vill, att dess talan skall kunna föras i fråga om säkerhetsanstalter; och den pålaga, som derigenom skulle läggas på sjöfarten, kan icke komma att stiga till det belopp, som lastpenningarne utgöra. Jag anser således den rätta utvägen vara att taga bort lastpenningarne och att för tillfället förhöja fyr- och bakafgiften, till dess man ser vägen öppen att kunna komma till minskade utgifter för fyrväsendet. Det kan icke ske i ett ögonblick, men det kan likväl gå för sig.

En af de första atgärderna i det fallet torde vara att förminska personalen, och i det förslag, som Lotsstyrelsen inlemnadt till Kongl. Maj:t, ingår en reduktion i styrelsen och lotsbefälet från 100 personer till 54, eller med 46 procent. Detta blir *en* lättnad i afseende på bestridande af utgifterna för fyrväsendet. En annan utgift deremot, som omöjlig för närvarande kan nedsättas, är understöd åt lotsarne. Här har nemligen sedan lång tid tillbaka, jag tror nästan sedan lotsverkets uppkomst, den grundsats i allmänhet blifvit följd, att sjöfarande ovilkorligen skola taga lots.

Om man följer detta system, så är klart, att man icke kan komma till någon rätt uppfattning om hvad sjöfarten verkligen behöfver i afseende på lotsar. Det är först, när man lennar sjöfarten fri, som man vet, huru många lotsar som behöfvas. Om detta kan ske, tror jag, att de direkta utgifterna för lotsväsendet äfven komme att betydligt minskas, och det är äfven detta, som jag velat antyda i mitt anförande till statsrådsprotokollet.

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Herr Wallenberg utgick från 1858 års kungörelse angående förhöjning i lotstaxorna och afgifterna med 50 procent, sasom upphofvet till det onda, som nu kommit till utbrott, då Lotsstyrelsen icke ser sig i stånd att med inflytande fyr- och bakmedel betäcka de erforderliga utgifterna. Herr Wallenberg anförde vidare, att det icke var nog härmed, utan sedan utkom 1861 års författning, som pålade en afgift, som kallas infartsafgift. Detta yttrande ber jag få litet rektifiera, i ty att nämnda författning var en lättnad för sjöfarten och icke en palaga. Genom denna författning befriades nemligen den inrikes sjöfarten från skyldigheten att vid infart från öppna sjön begagna lots mot erläggande af en fjerdedel af lotsafgiften, eller hälften af det belopp, som af *inrikes* sjöfarten betalades, då lots begagnades. Hade icke de ständiga eftergifterna i afseende på dels fyr- och bakafgifterna och dels lotsafgifterna påbudits, torde det vara säkert, att lotsverket icke varit i den ofördelaktiga ställning, hvori det nu befinner sig. Men det är enligt mitt förmenande just den omständigheten, samt att man under de senaste tolf åren byggt icke mindre än 38 fyrar, som vållat detta, ty det är gifvet, att ett så stort antal fyrar, då de komma i ordning, skola fördrå ganska stora summor i underhåll. Följden häraf har också blifvit den, att nu, oaktadt den höga inkomst af 800,000 kronor, hvartill fyr- och bakmedlen äro beräknade, dessa icke förslå till det ordinarie underhållet af lots- och fyrväsendet, utan att dertill har af behållningarne under de tre sista åren näst anvisas ett belopp ytterligare af 136,000 kronor i medeltal arligen. Vid sådant förhållande är det gifvet, att om fyr- och bakmedlen helt hastigt, sasom nu är förhållandet, sjunkit från 930,000 kronor, som de utgjorde år 1874, till ungefär 800,000 kronor, som de utgjorde år 1875, ett sådant förhållande skall uppstå, som nu har inträffat, eller att man antingen måste anskaffa nya medel för lots- och fyrväsendets upprätthållande, eller ock att det måste raka i förfall. Härvid tillkommer likväl ytterligare den omständighet, hvilken Herr Wallenberg också med rätta har omtalat, nemligen det otillfredsställande skick, hvori lotspersonalen för närvarande befinner sig. Detta tror jag likväl icke bör direkt tillskrivas något annat än omständigheterna, ity att man med dessa vexlande afgifter icke har kunnat få någon bestämd grund att bygga ett löneväsande på inom lotsverket, hvaraf följden också har blifvit den, att, inom vissa lotsfördelningar, lotsarne hafva särdeles goda inkomster under det att på andra delar af kusten de äro rent af satta på svältkur. Inkomsten för en lots kan uppgå till 2,700 kronor, men de finnas, som icke hafva mer än ungefär 150 kronor om året, och att man under sådana omständigheter icke kan vänta duglighet och ordning inom lotsväsendet, torde vara temligen gifvet. Högsta lotslotten uppgick år 1874 till 2,600 kronor, och den minsta var lika med noll,

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

ty det finnes ställen, der alls icke någon lotsning egde rum. Sistnämnda år uppgick lotslotten för 121 lotsar till mindre än 150 kronor. När nu härtill kommer, att tullbetjeningen, som står i nära förbindelse med och, i afseende på tjenstgöring, i ungefär liknande förhållanden med lotspersonalen, tullverkets personal har fått en förhöjning i sina löner, utan att vare sig fyr- eller lotsbetjeningen fått åtnjuta en sådan löneförhöjning, har detta helt naturligt gjort ett högst ofördelaktigt intryck inom lots- och fyrpersonalen, och följderna har också blifvit, att från densamma inkommit många petitioner med begäran om en förbättring i deras vilkor. De måste nemligen antingen skuldsätta sig eller också svälta.

Hvad beslutet i hufvudsaken kan blifva i detta hänseende, derom kan jag icke yttra mig, men så mycket vill jag säga, att det förslag, som Lotsstyrelsen har inlemnat till Kongl. Maj:t, icke går ut på att höja fyr- och lotsafgifterna för utrikes sjöfarten till högre belopp än de voro före 1874 ars ingång. Nämnda år utfärdade Kongl. Maj:t en förordning angående ommätning af handelsfartyg, och i sammanhang dermed utgafs en annan förordning om fyr- och bakafgifterna. I denna förordning bestämmes afgiften per ton till 18 öre för ångfartyg och 26 öre för segelfartyg, under det att enligt den förordning, som gälde före år 1874, fartygen betalade 84 öre per nyläst utan afseende på om de voro ångfartyg eller segelfartyg. Ser man på resultatet af det förändrade mätningssättet, skall man finna, att för 67 ångfartyg, som under förra året blefvo ommätta, fyr- och bakafgifterna, beräknade enligt gamla sättet, efter nyläst, skulle uppgått till 5,764 kronor, då deremot samma fartyg, uppmätta i tons, betalade endast 4,756 kronor. Genom denna konvertering har således i sjelfva verket en eftergift gjorts åt sjöfarten af ungefär 16 procent. För en del fartyg skulle dessutom den föreslagna förhöjningen i fyr- och bakafgift medföra stor lättnad, nemligen för de fartyg, som göra reguliera turer mellan Sverige och utlandet. Dessa fartyg betala nu fyr- och bakafgifter för fem ganger in- och fem ganger utgaende, men äro derjemte skyldiga att på utgaendet taga lots hela vägen och på ingående, när de komma från öppna sjön, samt sedan betala half afgift, om de icke begagna lots. Enligt Lotsstyrelsens förslag åter, skulle dessa fartyg blifva fullständigt befriade från skyldigheten att taga lots. Enligt en beräkning, som gjorts för ett sådant fartyg, nemligen ångfartyget Halland, uppgå nu fyr- och bakafgifterna, under förutsättning af 32 resor arligen, till 201 kronor 60 öre, samt de obligatoriska lotspenningarne till 1,676 kronor 80 öre, eller tillsammans till 1,878 kronor 40 öre, då deremot enligt lotsstyrelsens förslag detta fartyg skulle betala endast 259 kronor 20 öre i ett för allt.

Såsom redan nämnts kan jag icke säga hvad beslut Kongl. Maj:t kan komma att fatta i denna fråga, men jag har ansett det vara min skyldighet, med anledning af Herr Wallenbergs yttrande, att litet närmare förklara de ord jag till statsrådsprotokollet i ärendet anfört.

Herr Mannerskantz: Jag vill blott göra ett kort tillägg till hvad en föregående talare yttrat med anledning af Herr Chefens för Landt-försvarsdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet. Herr Depar-

tementschefens nämnda yttrande antyder, att han intager den ståndpunkt, att han ännu en gång och i alldeles oförändradt skick vill framlägga det förslag till ny organisation af landtförsvaret, som han vid föregaende riksdag framstälde. Han säger sig nemligen anse de beslut, som Riksdagens bada Kamrar då fattade, kunna tolkas såsom blott äsyftande att bereda uppskof med frågans lösning, på det sätt han föreslagit, och att han därför vore oförhindrad att framkomma med samma förslag i fullt oförändrad form. Att dessa beslut vid förra riksdagen skulle leda till ett uppskof med beredandet af ett betryggande försvar, har väl hvar och en måst inse; men man kan sätta i fråga, om detta uppskof skall blifva kort eller mer eller mindre långt. Och i det afseendet måste jag för min del säga, att, om Herr Departementschefen skulle fortfarande vidhålla den uppfattningen, att frågan om en reorganisation af vårt landtförsvaret bör lösas på samma sätt, som sist af honom föreslogs, det kommer att draga mycket långt om, innan denna framför alla andra viktiga fråga kan hinna fram till en tillfredsställande lösning. Först och främst har ännu icke kunnat ens antydast, när den finansiella eller ekonomiska utredningen af frågan kan blifva färdig, och man må ej undra deröfver, ty det är visserligen ett särdeles svårt problem att lösa, huru man skall kunna med väsentligen minskade inkomster bestrida högst betydligt ökade utgifter, och min öfvertygelse är derföre den, att det kommer att dröja ganska länge, innan den finansiella delen af frågan, behörigen utredd, kan komma att för Riksdagen framläggas, och när detta sker, tal den ett ganska grundligt öfvervägande och skall säkerligen föranleda langvariga förhandlingar inom representationen, innan den, ensamt för sig betraktad, kan blifva löst, och kommer den då fram i sammanhang med hela försvarsfrågans lösning, på samma oförändrade grund som sista gangen föreslogs, skall detta utan tvifvel leda till ett fullständigt förkastande af hela den då framställda frågan om ordnandet af vart försvar på den långt utsträckta allmänna värnpligtens grund i förening med en djupt ingripande förändring af alla vara gamla beskattningsförhållanden. Det kan väl finnas några, sannolikt blott ett fåtal, inom denna Kammare, som verkligen tro, att frågan i denna form skall kunna få framgång, men min öfvertygelse är, att om man kunde utransaka åsigtarna, skulle man finna, att äfven inom denna Kammare, men ändå mera inom den Andra Kamraren och allra mest ute i hela landet, motståndet skulle visa sig så starkt, att det icke blefve möjligt att inom en icke alltför långt utsträckt tid kunna bringa allmänna opinionen derhän, att den ville antaga ett förslag till landets försvar med så utsträckt värnpligt, som det af Kongl. Maj:t sist framställda. Jag tror derföre, att det vore klokast och riktigast att nu genast anse frågan om ett samband mellan de för 2 à 3 år sedan väckta förslagen vara upphäfd, utan i stället hvar för sig söka lösa försvarsfrågan och frågan om de eftergifter, som man kan anse vara skäl att göra för jordbruket; men om man skall oförändradt bibehålla sig på den gamla, enligt min åsigt olyckligt intagna standpunkten, är min öfvertygelse, att man kommer att ganska länge uppskjuta lösningen af denna viktiga fråga, som dock är den angelägnaste af alla att utan dröjsmal få löst. Den rätta vägen i detta afseende har krigsministern i den Kongl. propositionen själf

*Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)*

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

framställt, ty han har visat, att han tror det vara möjligt att begagna den gamla stammen för att dermed utbilda en behöflig tillgång å underbefäl för det stora antalet värnpligtige, hvarmed arméns leder skulle förstärkas, derigenom att han nu föreslar, att, för lättandet af öfvergången till den nya organisationen, rekryterna i den indelta hären skulle underkastas sådana öfningar, att de kunde utbildas att utgöra befäl inom den nya, till större delen af värnpligtige sammansatta hären. Möjligheten af dessa rekryters utbildande härtill förnekades för några år sedan, men jag är glad finna, att man nu har kommit till en annan öfvertygelse, likasom ock att på samma sätt har skett äfven i ett par andra afseenden, såsom da man nu föreslagit dels att, för att lätta anskaffandet af rekryter till den värfvade armén, icke blott höja soldaternas lönevilkor, utan äfven bereda dem tillfälle att under sin tjenstetid inhemta nyttiga kunskaper och dels att, genom ökade kommenderingar ur den indelta hären till med god undervisning i allmänna ämnen förenad garnisonstjenst, höja bildningsmättet äfven för manskapet inom denna här.

Jag har ansett det vara min pligt att öppet uttala min öfvertygelse i en fråga så vigtig som denna och hvarom jag tror opinionen, i den riktning jag angifvit, vara så stark och rotfast i landet, att den svarligen, sa vida inga oförutsedda utomordentliga händelser inträffa deri, kan rubbas.

I afseende på den plan för sjöförsvaret, som blifvit framlagd, kan man icke annat än vara föredraganden tacksam, att han uttalat sin mening i detta fall och huru han tänkt sig detta vapen i framtiden komma att verka, men man bör heller icke förundra sig, att meningarne i landet från många håll visat sig tvekande i afseende på riktigheten i den asigt, han framställt, ty hos mungen finnes den äfven af mig delade öfvertygelsen, att det är fäfängt att tänka oss kunna göra vårt sjöförsvaret så starkt, att vi dermed förma utestänga en fiende, som ämnar landstiga i vart land, att verkställa denna sin afsigt, och att det derföre är utan ändamal att vilja ställa upp frågan om hvilket bidrag sjövapnet bör kunna lemna till vårt lands försvar på ett sådant sätt eller med så höga anspråk på vapnets förmåga att gagna, som nu har skett, utan att vi ovilkorligen måste göra landtförsvaret till hufvudsak, äfven till afvärjande af en fiendes försök att här fatta fotfäste, och sjöförsvaret endast sasom ett hjälpmedel i ett långt senare run användbart dertill. Om det blott nu vore fråga om att för tillfället bevilja ett anslag af 6 å 700,000 kronors tillökning för flottan, kan man, då ingenting bör försummas, som kan bidraga till stärkande af vårt nu alltför svaga försvar, visserligen nu göra detta, om man har tillgångar dertill, men det måste då nödvändigt vara under uttrycklig reservation, att man icke derigenom må anses hafva gillat och till framtida utförande godkänt det system och det mål derför, som nu blifvit framställt. Jag tror, att det är skäl att akta sig för att ställa så till, att frågan om landtförsvaret kommer i någon mindre framstående ställning eller blir tillbakasatt genom det sätt, hvarpå man vill ordna försvaret till sjös, och gifva at detsamma en alltför stor vigt och betydelse.

Herr Wallenberg: Jag vill blott nämna några ord med anledning af Herr chefens för Sjöförvars-departementet yttrande i fråga om fyrväsendet. Han sade att ingen ifrågasatt att statsanslag skulle beviljas till fyrbyggnader. Jag är nog lycklig att här hafva en tabell, bilagd Lotsstyrelsens underdåniga berättelse, som utvisar att 635,000 kronor blifvit af statsmedel beviljade till fyrbyggnader. Vidare upplystes, att det fans »lotsar, hvilkas inkomster af lotsningen äro lika med noll». Detta är en värderik upplysning till stöd för min åsigt, att det icke går an att förbjuda lotsarne att fiska och idka jordbruk samt att i stället söka göra dem till blott tjenstemän. Jag har all anledning till belatenhet, då Herr Departementschefen vitsordade, att »lotsverket är i förfall», och jag har de bästa förhoppningar att det skall blifva bättre, men icke hjälper det med *blott* penningar, dertill fördras bättre lotsar och bättre ordning.

Kongl. Maj:ts
proposition om
statsverket.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och den Kongl. propositionen jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts nedan-nämnda, den 25 dennes bordlagda nådiga propositioner:

- 1:o) angående ny lönestat för Statskontoret;
- 2:o) angående förändrad organisation af öfverstyrelsen för hospitalen m. m.;
- 3:o) angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;
- 4:o) om försäljning af det landshöfdingen i Gotlands län tillförene på lön anslagna Skälsjö fiske;
- 5:o) angående eftergift af kronohemmansåboen Johan Holmbom i Waikijour ådömd skadeersättning; och
- 6:o) Om Vesterås domkyrkokassas befriande från erläggande af ränta och amortering å ett år 1858 beviljad statslån.

Föredrogs och hänvisades till Bevilnings-Utskottet Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga proposition angående förändringar i nu gällande föreskrifter angående stämplatd papper.

Föredrogs och hänvisades till Banko-Utskottet Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga proposition angående Norges anslutning till den mellan Sverige och Danmark ingångna myntkonvention.

Föredrogos och hänvisades till Lag-Utskottet Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga propositioner:

- 1:o) med förslag till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kongl. Maj:ts Högsta Domstols afdelningar samfäldt; och
- 2:o) med förslag till lag angående eganderätt till skrift.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga skrifvelse i anledning af åtskilliga vid sistförflutna riksdag beslutade lagförändringar.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga skrifvelse om förordnande af en statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som, enligt § 46 af Riksdagsordningen, tillkommer en ledamot af Statsrådet; och skulle underrättelse om denna nådiga skrifvelses innehåll genom utdrag af protokollet meddelas vederbörande Utskott samt de ledamöter, som hafva inseende öfver Riksdagens kansli.

Föredrogs och hänvisades till Lag-Utskottet *Grefve af Ugglas*' den 20 dennes bordlagda motion n:o I, angående ändringar i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet *Herr Olssons, Christoffer*, den 25 dennes bordlagda motion n:o 5, om ändring af Kongl. Maj:ts nådiga förordning och reglemente angående folkskolelärarnes pensionsinrättning.

Herr Abelin anhöll om ledighet från riksdagsgörömalen under tre veckors tid från den 31 dennes; hvilket bifölls.

Vidare upplästes en af *Herr Björklund* inlemnad skrifvelse af följande innehåll:

Undertecknad far vördsammast anhålla att blifva befriad från riksdagsgörömalen från och med den 29 dennes till och med den 13 Februari detta år. Stockholm den 26 Januari 1876.

J. A. Björklund.

Jemväl denna anhållan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.